

Trường đại học Dược Hà Nội
Bộ môn Hóa hữu cơ

CHƯƠNG 22:

AMINOACID - PEPTID - PROTEIN

Đối tượng dạy học: CQK61

Ngày giảng:

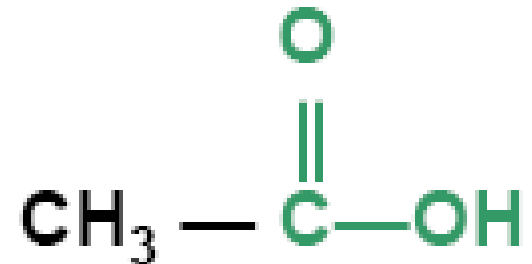
AMINO ACID

Thế nào là amino acid?

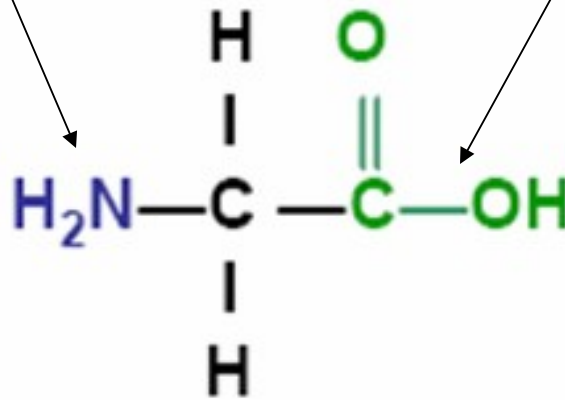

Amin

+

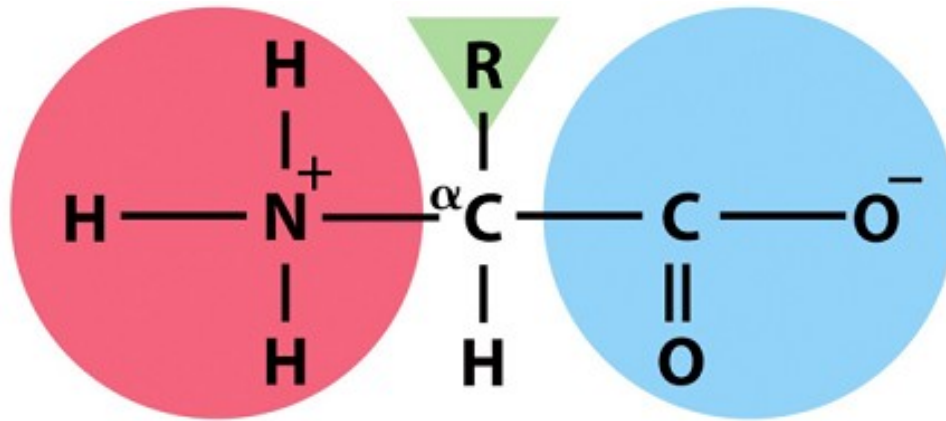
Acid carboxylic

Amino Acid

AMINO ACID

Mạch hydrocarbon

Nhóm amino

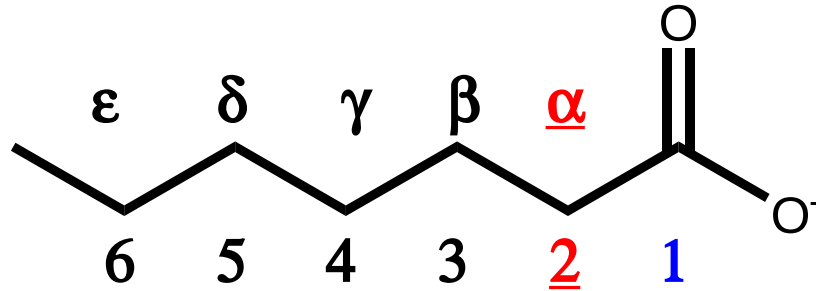
Nhóm carboxyl

*) Định nghĩa

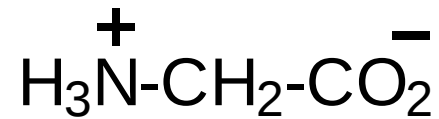
- Chứa nhóm chức amino (NH_2)
- Chứa nhóm chức carboxyl (COOH)

Phân loại amino acid

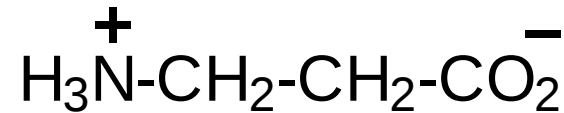
1. Theo vị trí nhóm amino so với nhóm carboxyl

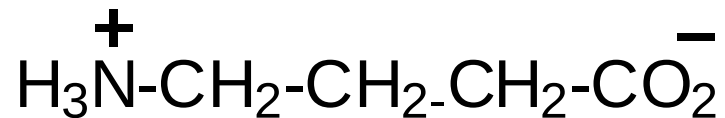
- α -amino acid

- β -amino acid

- γ -amino acid

2. Theo mạch hydrocacbon

- Không phân cực
- Phân cực
- Mang điện tích
  - Mang điện tích dương
  - Mang điện tích âm

I. Amino acid trung tính

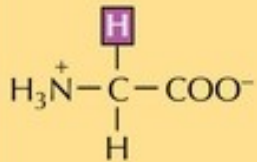
1. **Mạch thẳng không phân cực** (Gly, Ala, Val, Leu, Ile)
2. **Mạch thẳng phân cực** (Ser, Thr, Asn, Gln)
3. **Chứa nhân thơm** (Phe, Tyr, Trp)
4. **Chứa lưu huỳnh** (Cys, Met)
5. **Chứa nhóm amin bậc 2** (pro)

II. Amino acid có tính acid (Asp, Glu)

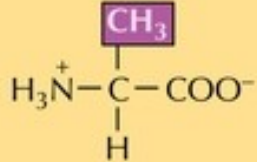
III. Amino acid có tính base (Lys, Arg, His)

Amino acid trung tính

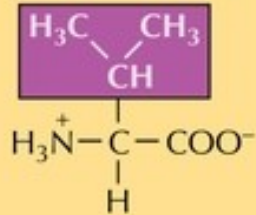
Amino acid không phân cực

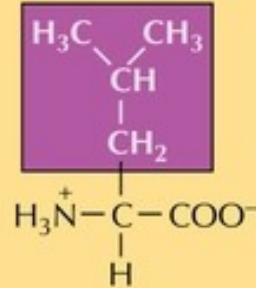
Glycine

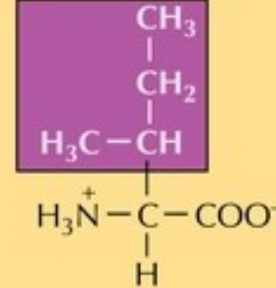
Alanine

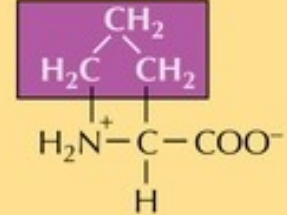
Valine

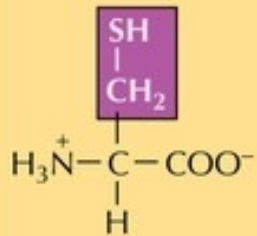
Leucine

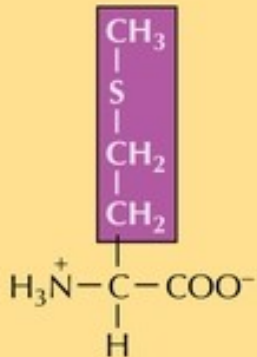
Isoleucine

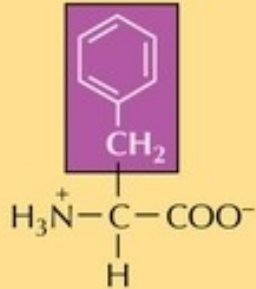
Proline

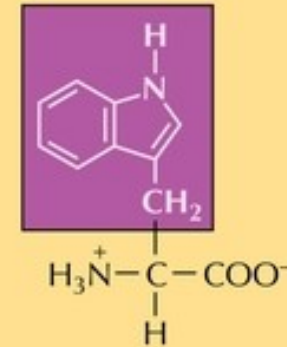
Cysteine

Methionine

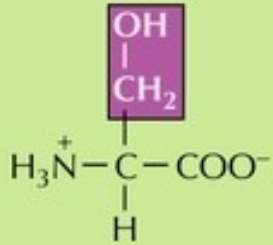

Phenylalanine

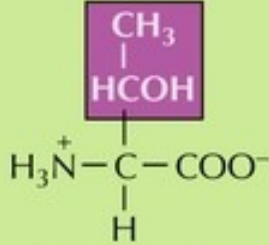

Tryptophan

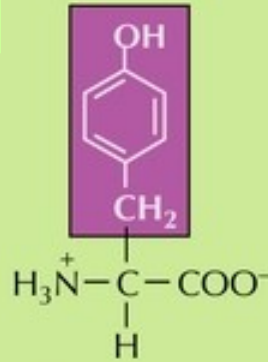
Amino acid phân cực

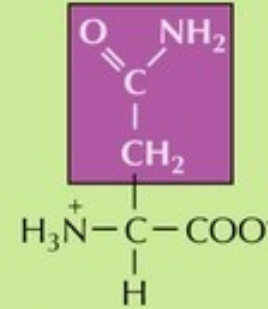
Serine

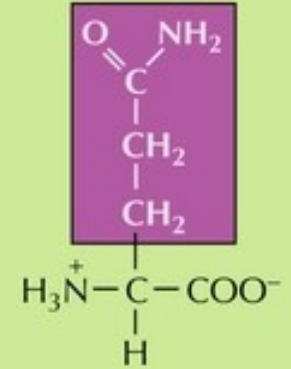
Threonine

Tyrosine

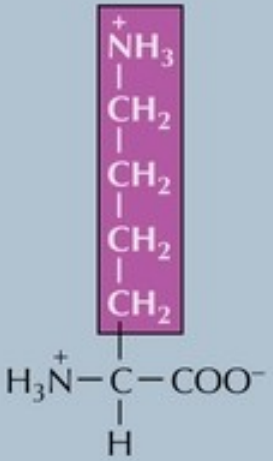

Asparagine

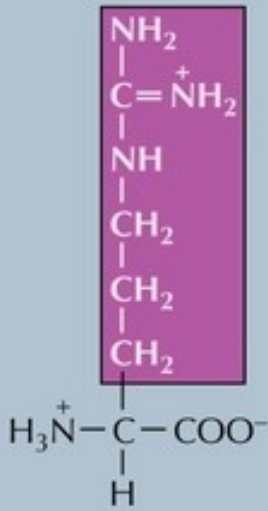

Glutamine

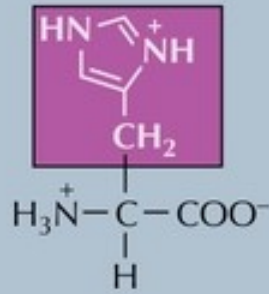
Amino acid có tính base

Lysine

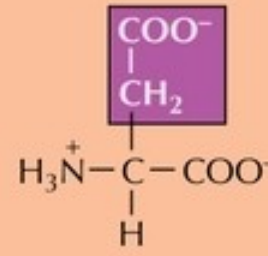

Arginine

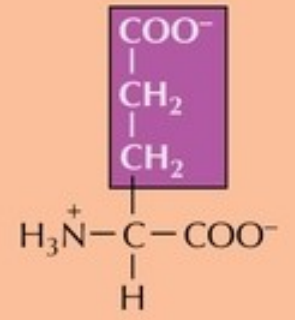

Histidine

Amino acid có tính acid

Aspartic acid

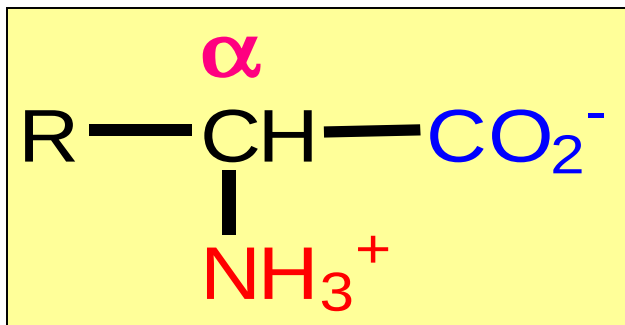
Glutamic acid

Danh Pháp

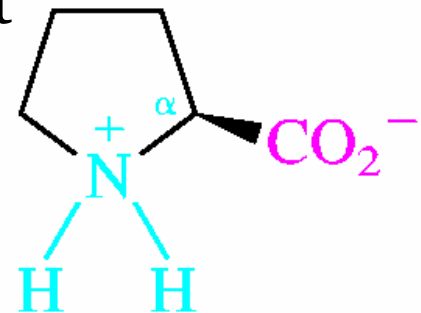
1. Danh pháp thông thường:

- Xuất phát từ nguồn gốc của hợp chất.
- 20 a.a được tìm thấy khi thủy phân protein thiên nhiên.
  - +) là các a.a bậc một
  - +) nhóm amino ở vị trí α

Cấu trúc chung:

Trường hợp đặc biệt

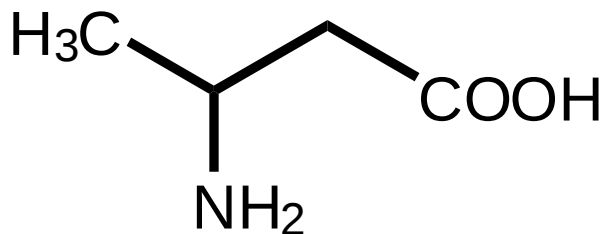
- Tên thông dụng và kí hiệu của 20 a.a có trong protein thiên nhiên.

Alanin	A, Ala	Leucin	L, Leu
Arginin	R, Arg	Lysin	K, Lys
Asparagin	N, Asn	Methionin	M, Met
Acid Aspartic	D, Asp	Phenylalanin	F, Phe
Cystein	C, Cys	Prolin	P, Pro
Glutamin	Q, Gln	Serin	S, Ser
Acid glutamic	E, Glu	Threonin	T, Thr
Glycin	G, Gly	Tryptophan	W, Trp
Histidin	H, His	Tyrosin	Y, Tyr
Isoleucin	I, Ile	Valin	V, Val

2. Danh pháp IUPAC:

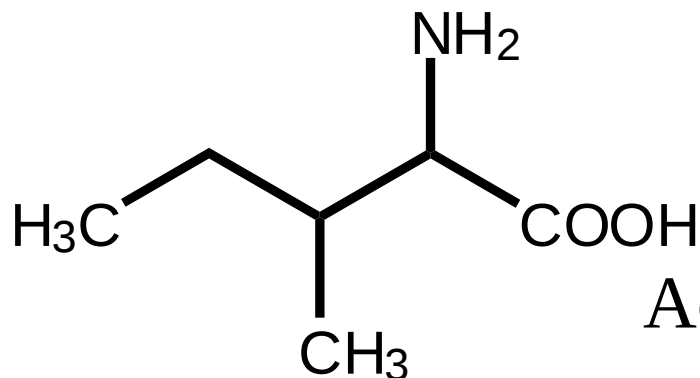
Acid + vị trí “-NH₂” + amino + tên HC + oic

VD:

Acid 3-aminobutanoic

Acid β-aminobutanoic

Acid 2-amino-3-methylpentanoic

Đồng Phân

1. Đồng phân cấu tạo:

+) Đồng phân về cấu tạo mạch

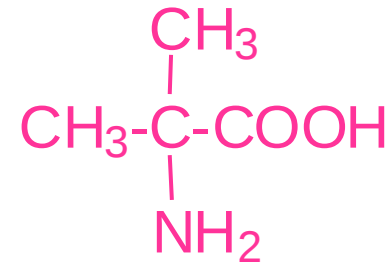
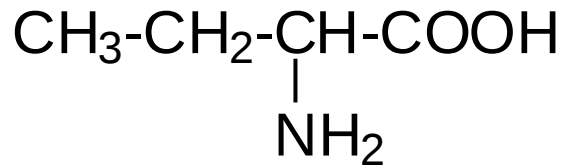
carbon

+) Đồng phân về vị trí nhóm amino

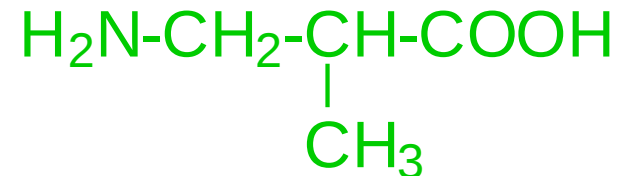
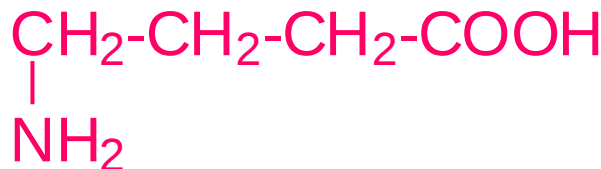
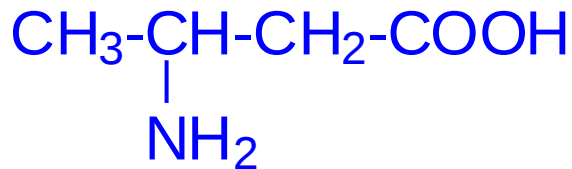
VD: Amino acid $C_4H_9NO_2$ có:

+) Hai đồng phân do cấu tạo mạch

carbon:

+) Ba đồng phân về vị trí nhóm amino

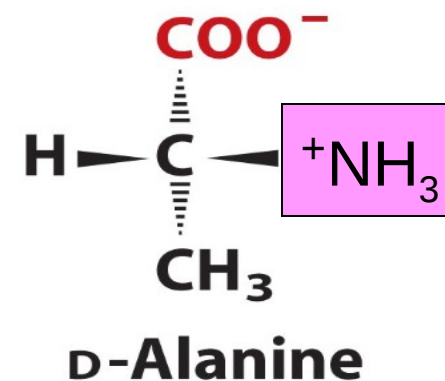
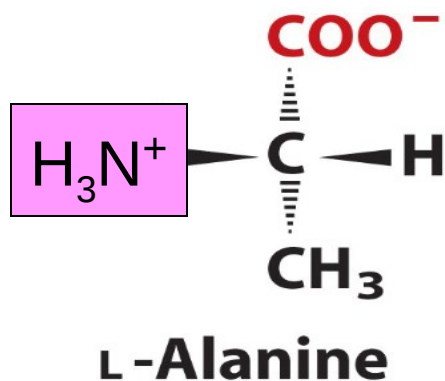
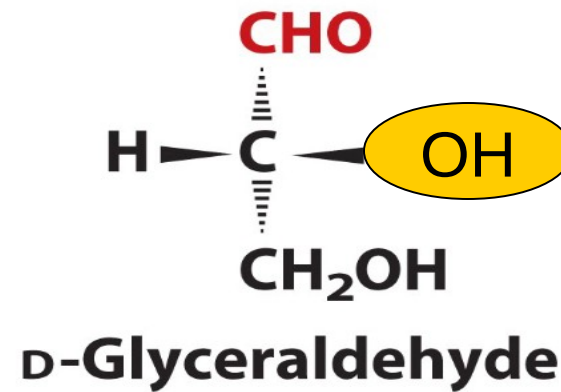
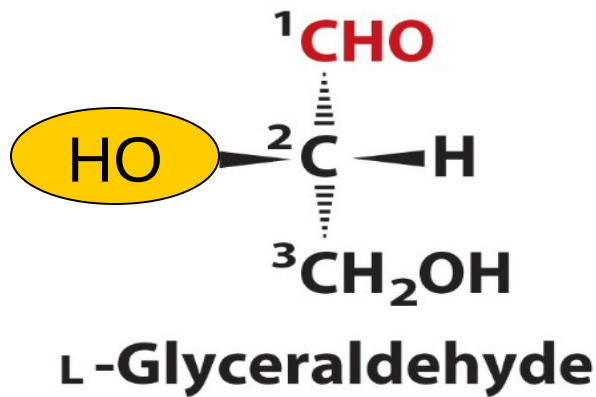

2. Đồng phân quang học

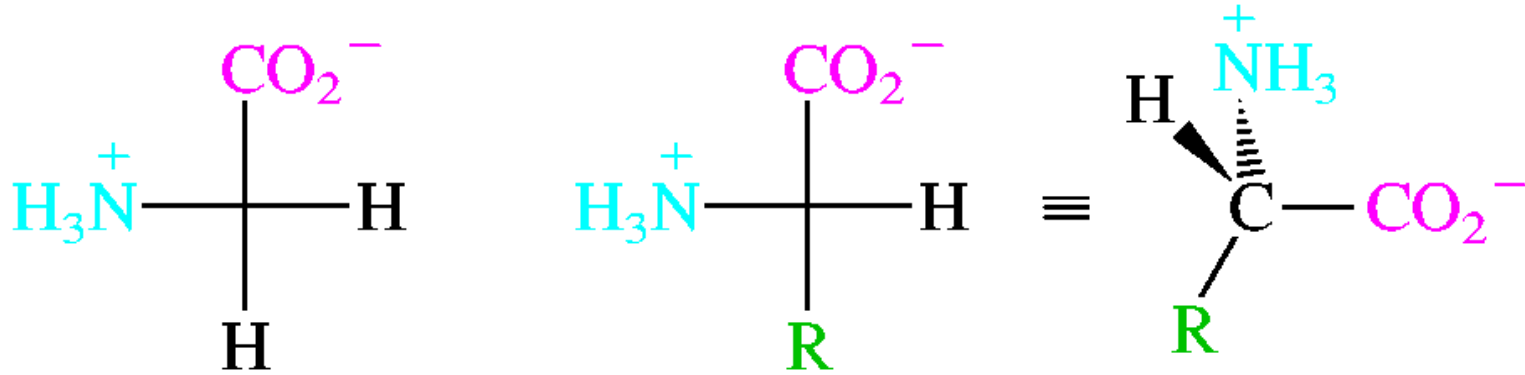
+) Tất cả các a.a trong tự nhiên (trừ glyxin) đều có C_{α}

bất đối xứng.

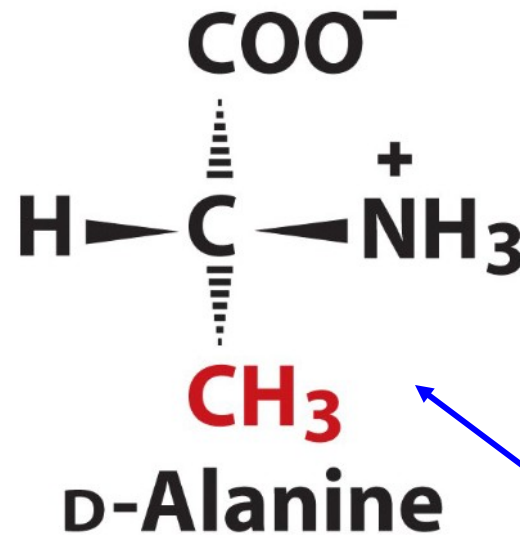
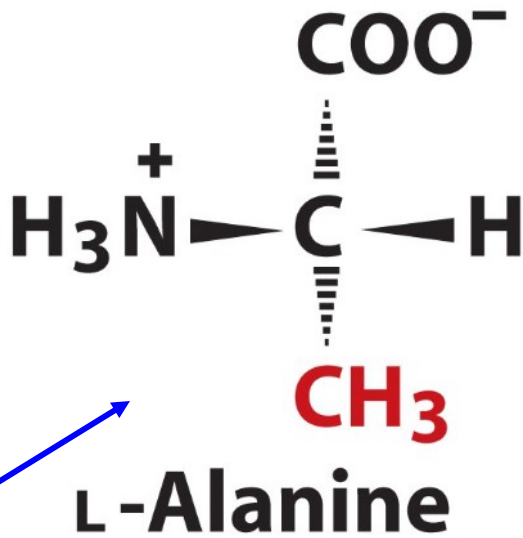
+) Dựa vào cấu hình Fisher của glyceraldehyd xác định cấu trúc lập thể của các aminoacid.

+) Tất cả các aminoacid trong tự nhiên đều có cấu hình L-

VD:

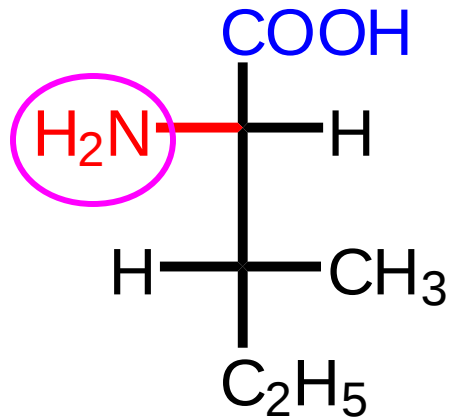

Có trong tự
nhiên

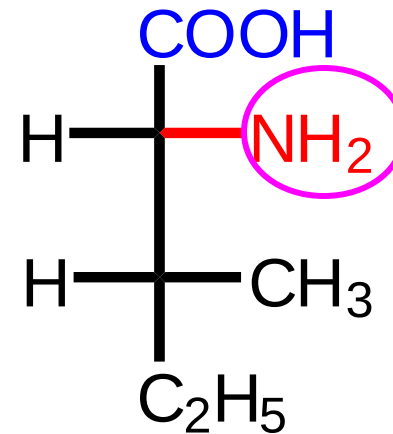
Không có trong tự nhiên

+)
+) Cấu hình tương đối của các a.a được xác định theo vị trí nhóm amino.

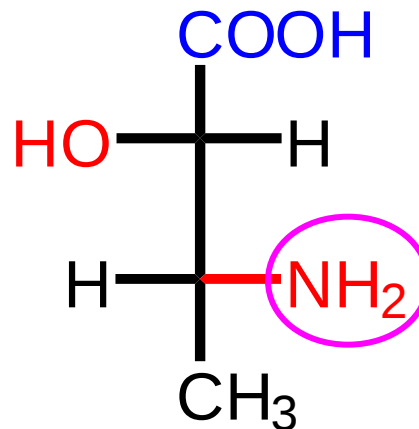
VD:

L

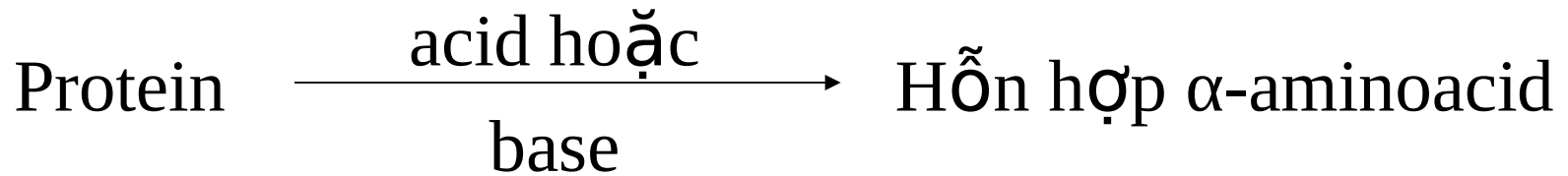
D

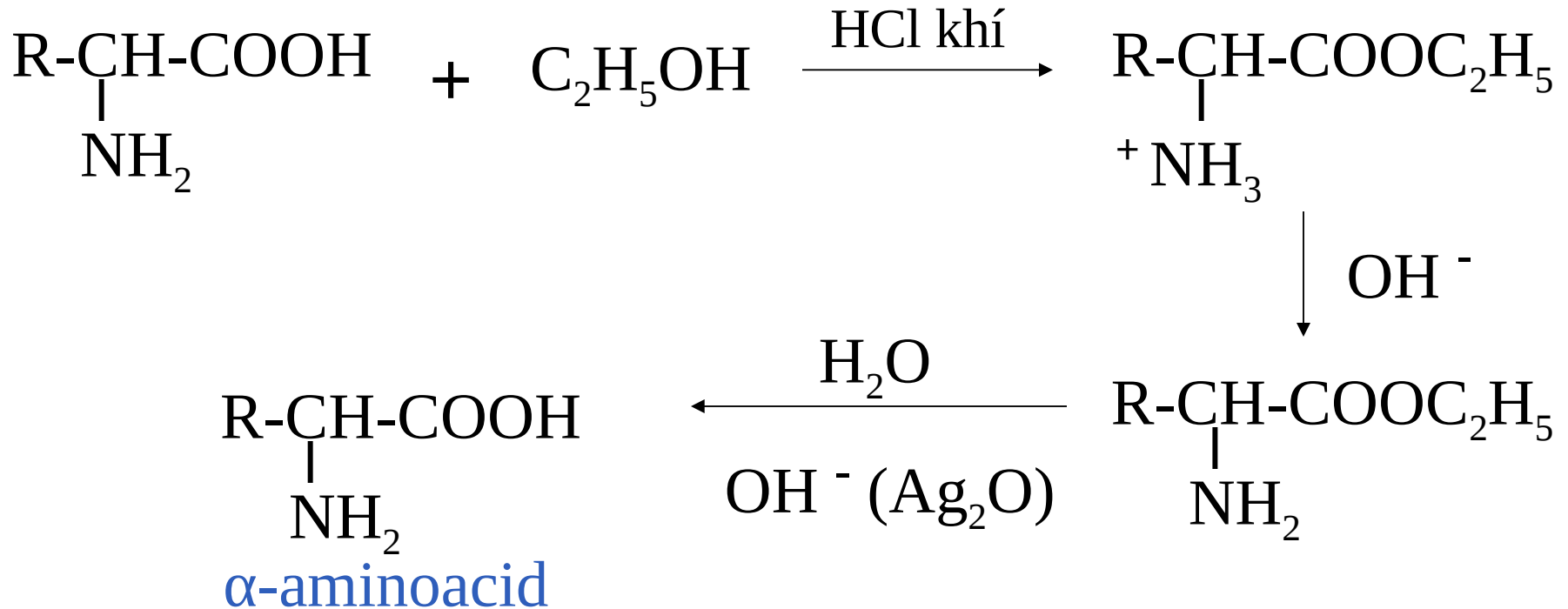
D

Phương pháp điều chế

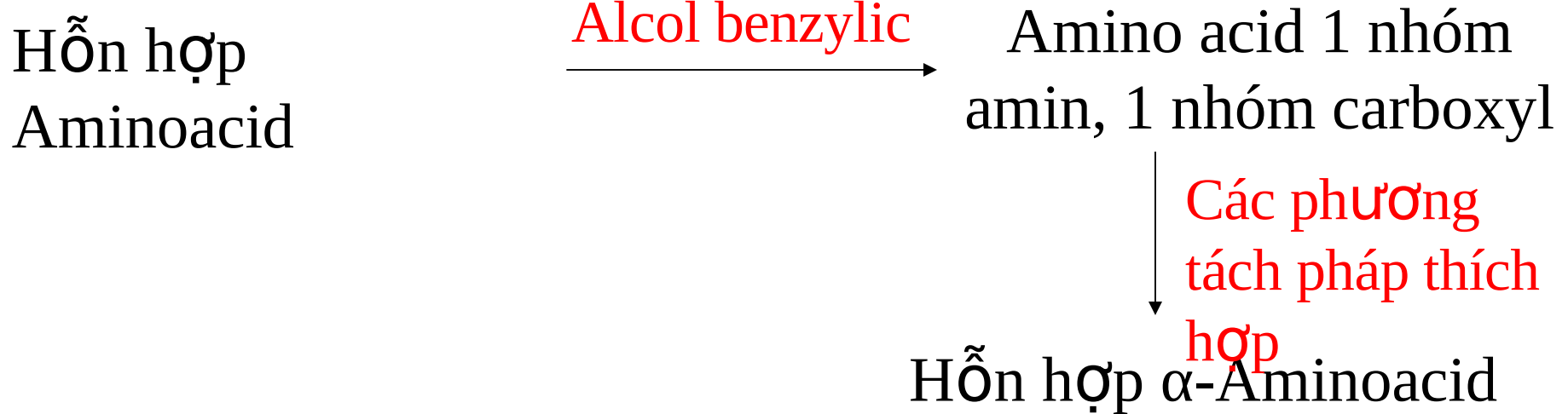
I. Thủy phân protein

1. Phương pháp Fischer

2. Phương pháp Darkin

+) Một số các phương pháp tách α -Aminoacid

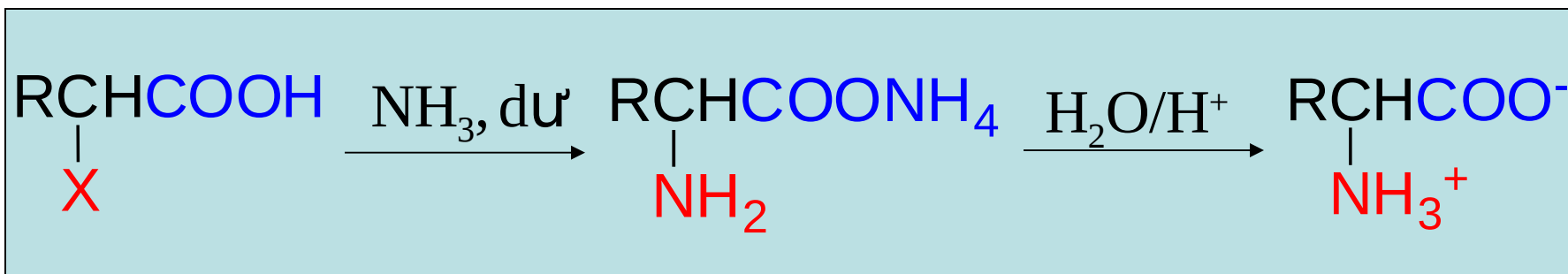
- Dùng nước để kết tinh α -Aminoacid ít hoặc không tan trong nước
- Dùng thuốc thử đặc biệt để phát hiện và tách riêng.
- Dùng phương pháp trao đổi ion.
- Dùng phương pháp sắc ký.

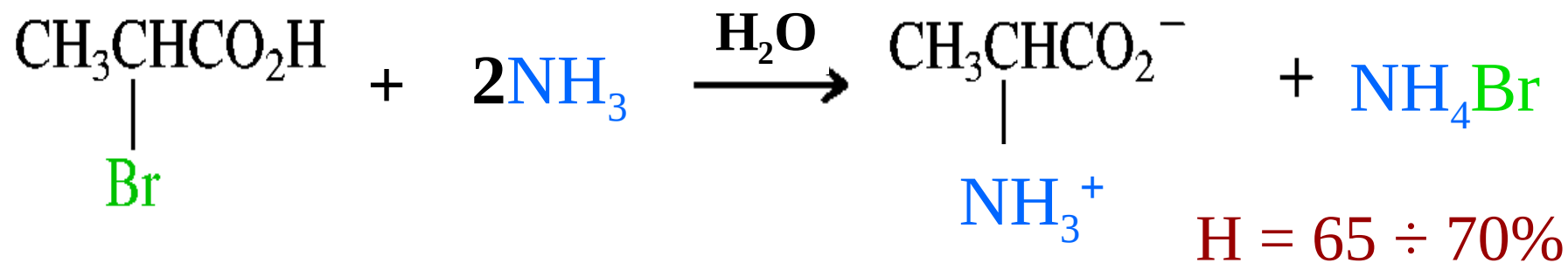
II. Phương pháp tổng hợp

1. Tổng hợp các α -Aminoacid

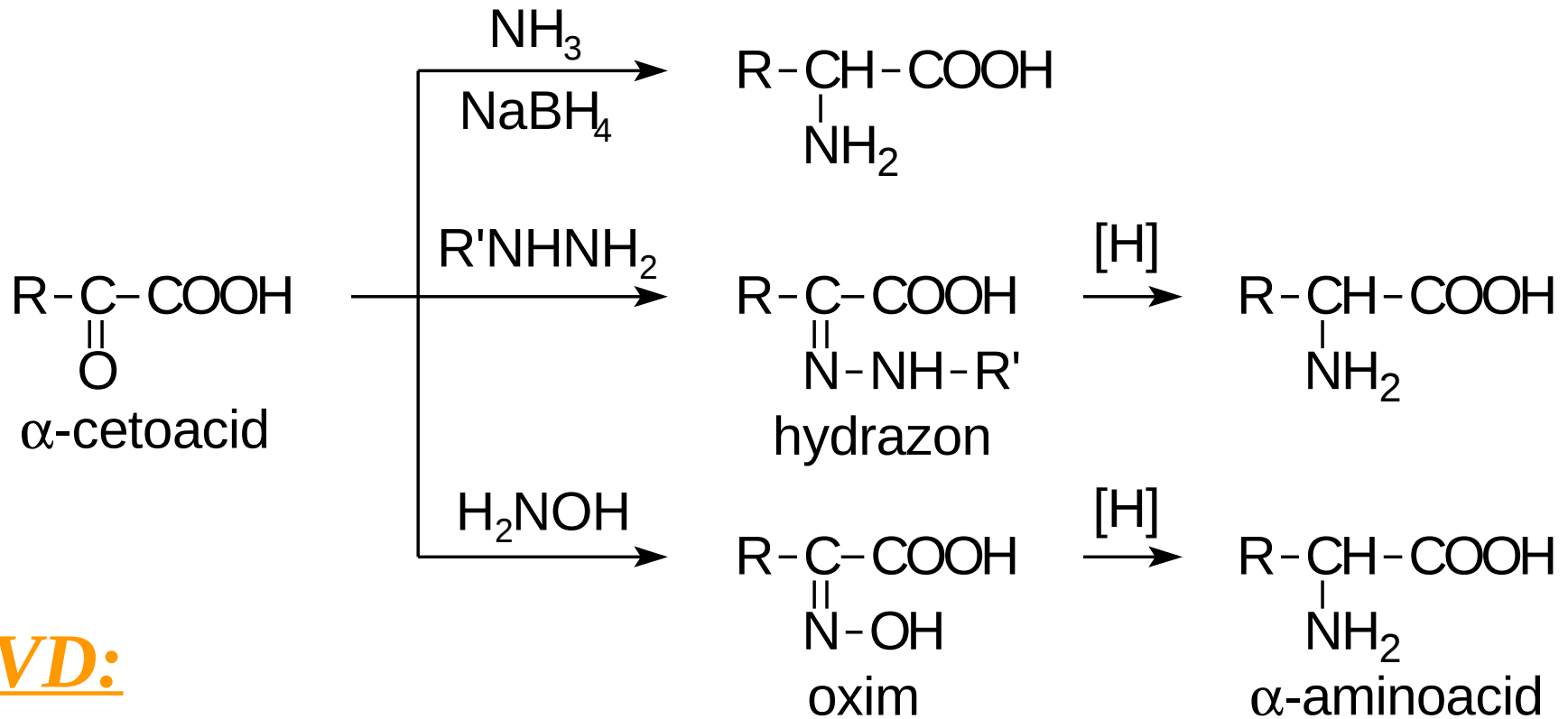
1.1. Đi từ α -halogeno acid (S_N)

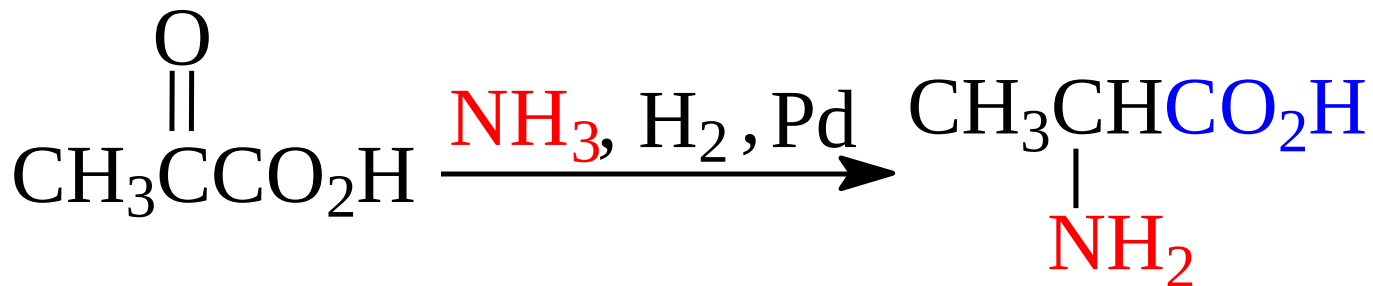
VD:

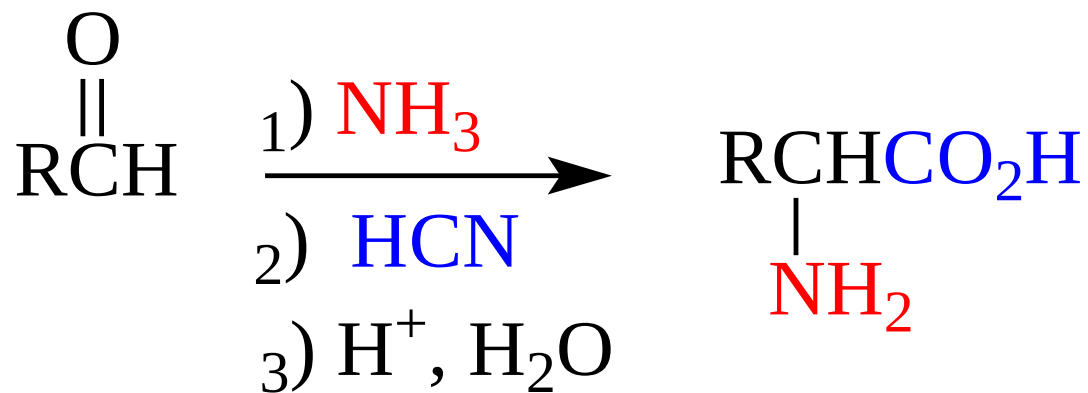
1.2. Đi từ α -ceto acid

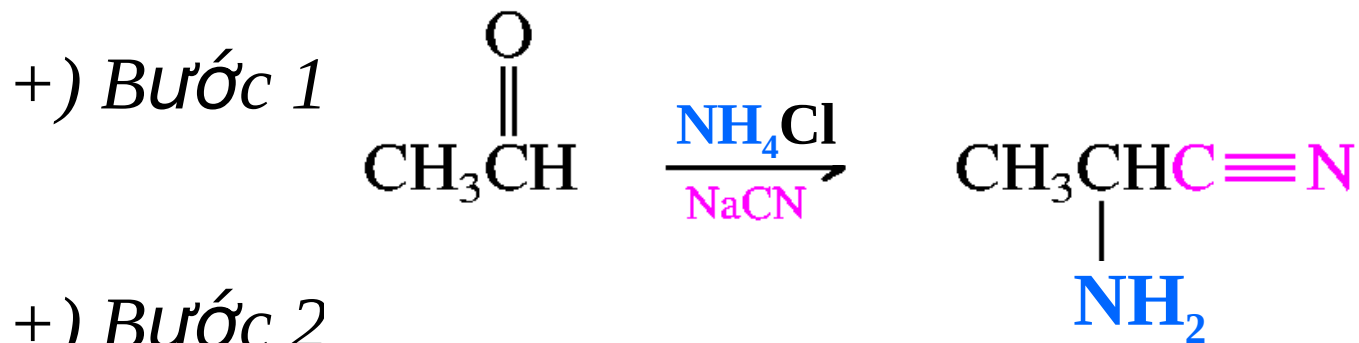
VD:

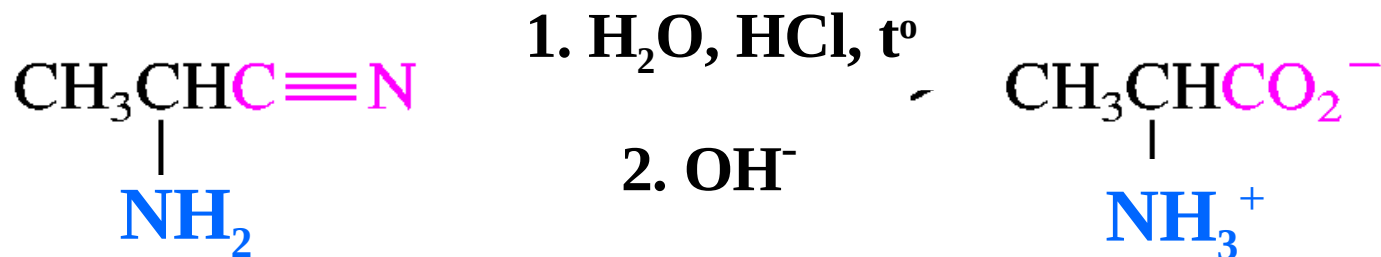
1.3. Tổng hợp Strecker (1850)

VD:

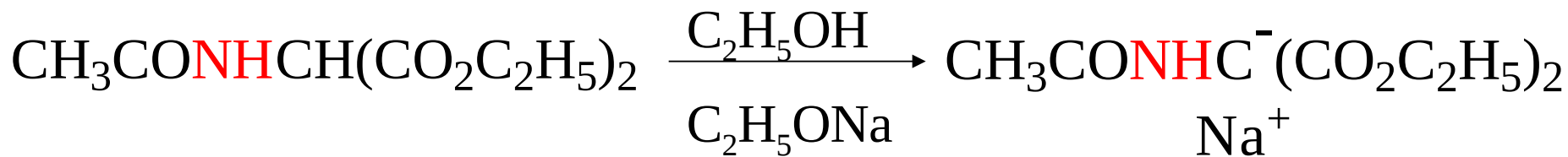

+)
+) Bước 2

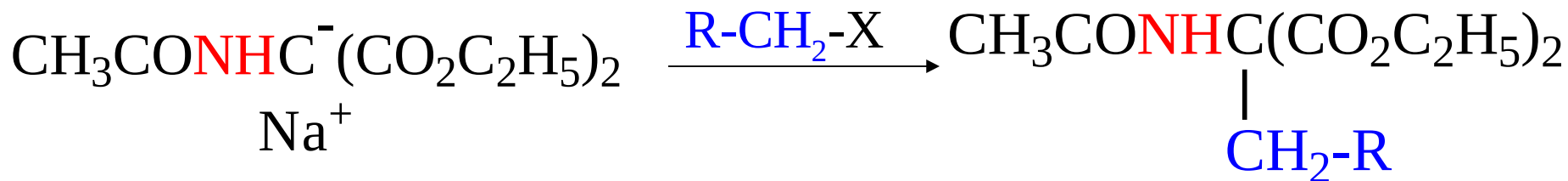

1.4. Tổng hợp từ ester có chứa nguyên tử hydro linh động

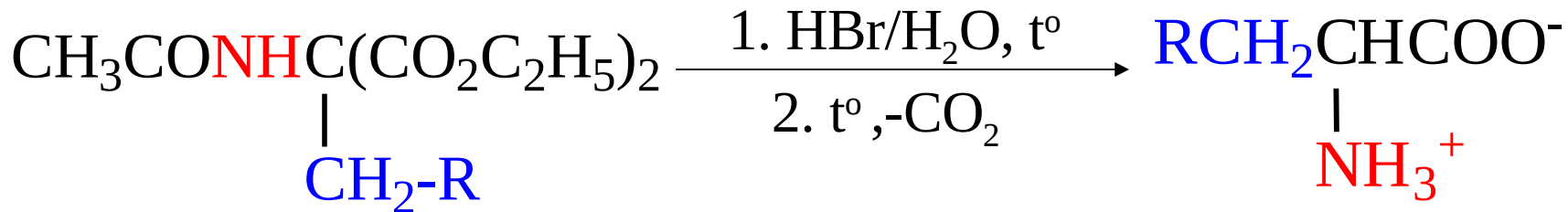
+) Bước 1:

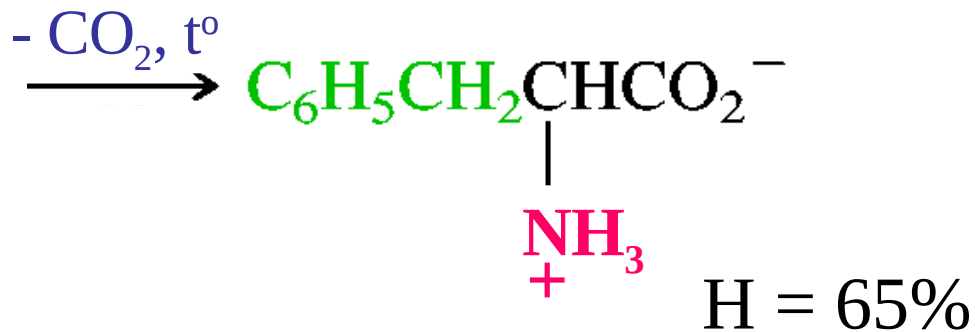
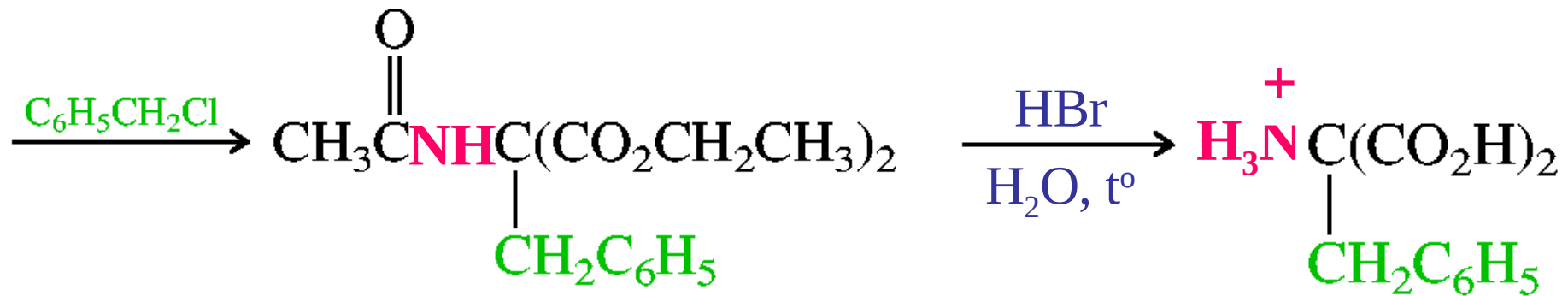
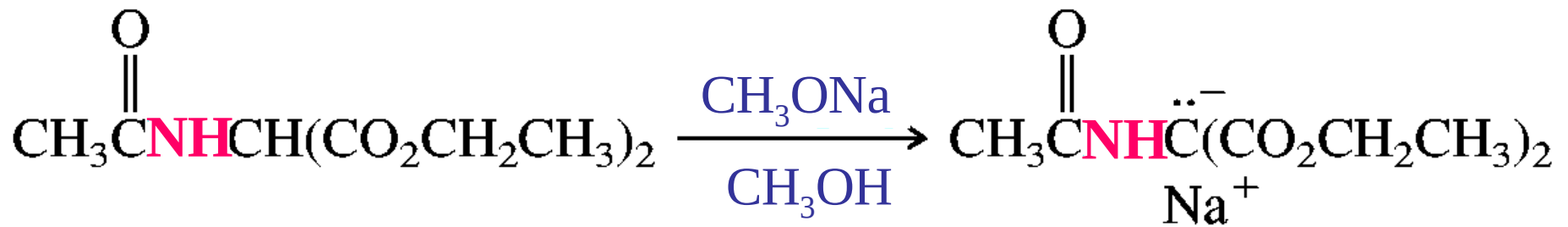
+) Bước 2:

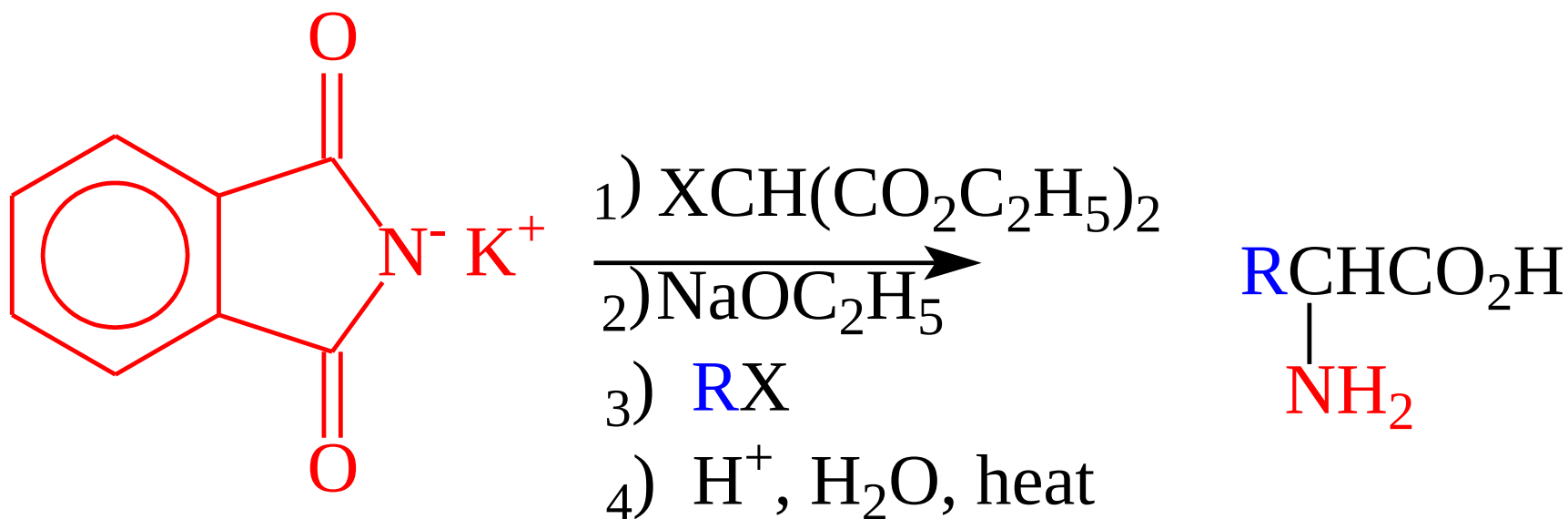
+) Bước 3:

VD: Tổng hợp phenylalanin

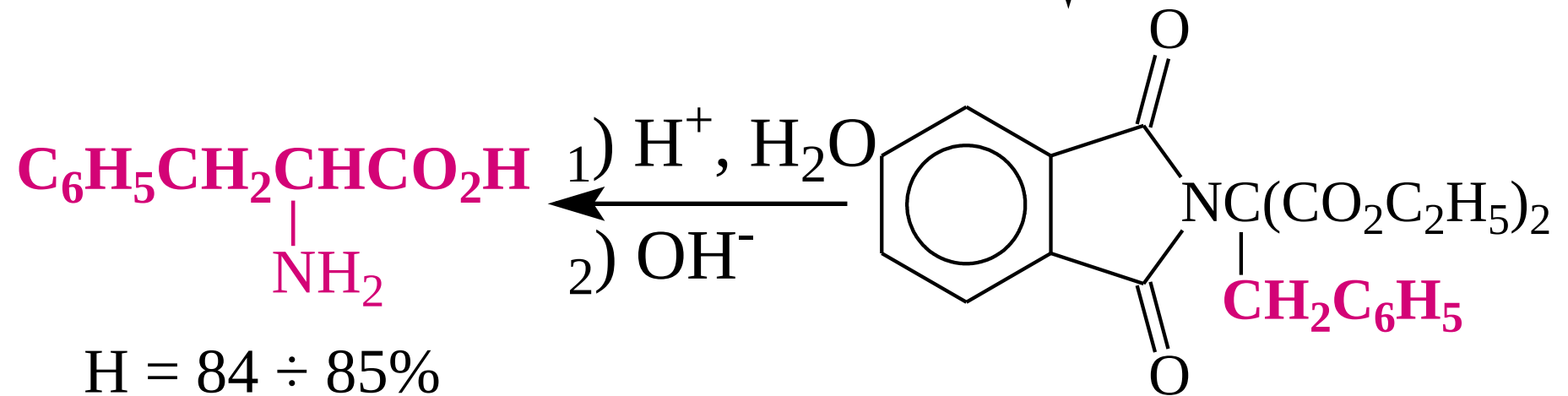
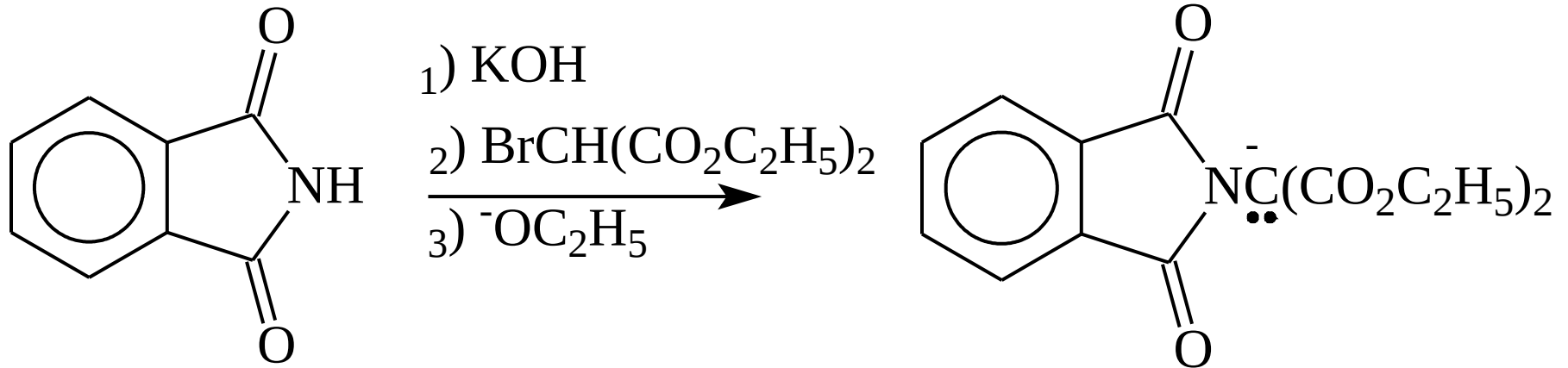

1.5. Tổng hợp từ Kali Phthalimid (phương pháp Gabriel)

- Hiệu suất phản ứng cao, sản phẩm dễ tinh chế
- Có thể thay thế $\text{XCH}(\text{CO}_2\text{C}_2\text{H}_5)_2$ bằng $\text{X-R-CO}_2\text{R}'$

VD: Tổng hợp D,L-Phenylalanin

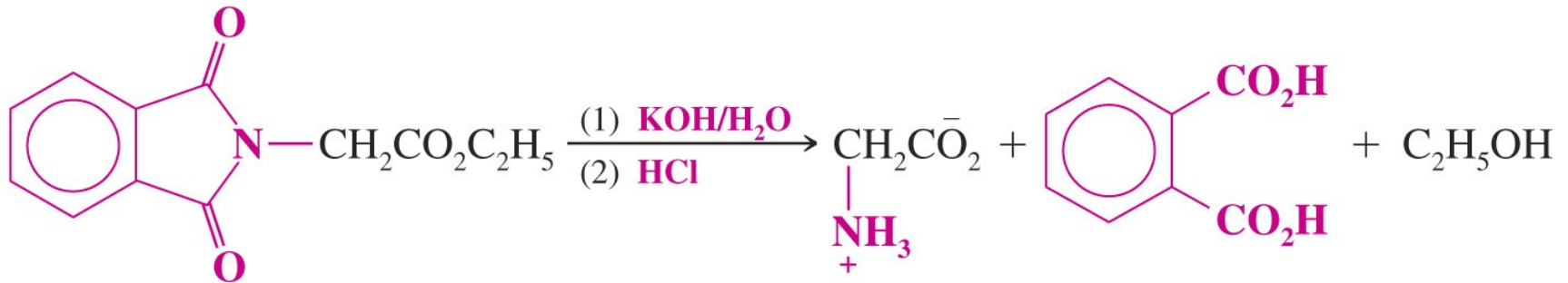

VD: Tổng hợp Glycin

Potassium
phthalimide

Ethyl chloroacetate

(97%)

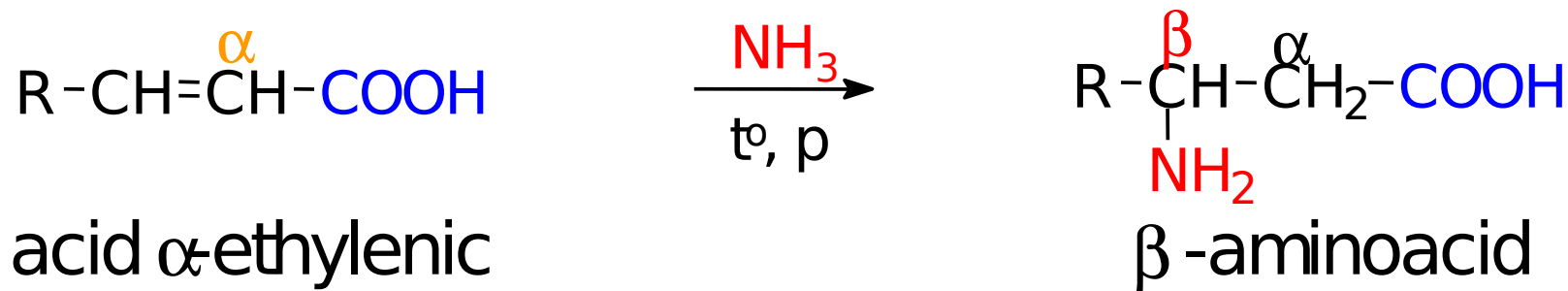
Glycine
(85%)

Phthalic
acid

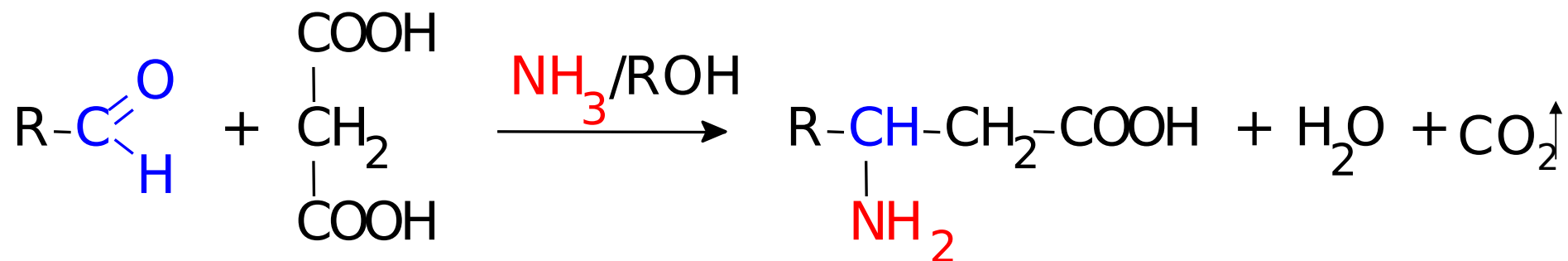

2. Tổng hợp các β -Aminoacid

2.1. Đi từ acid α -ethylenic

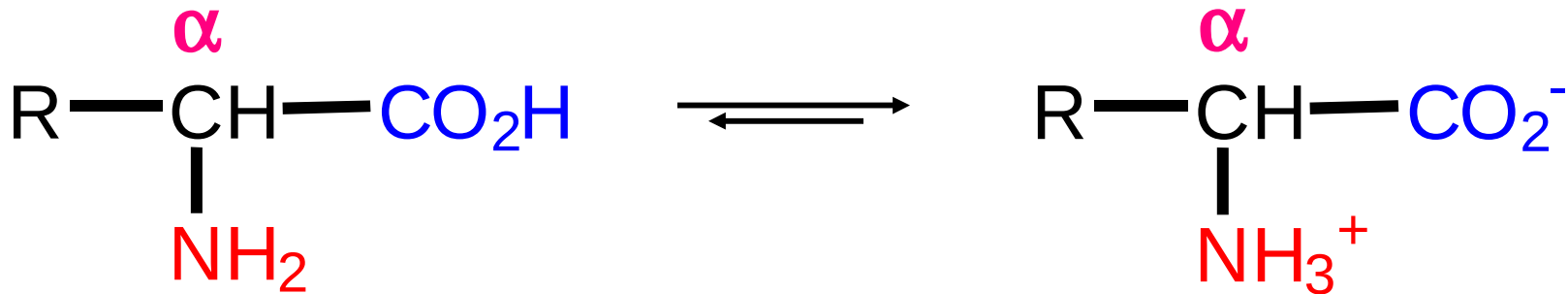
2.2. Đi từ aldehyd

Tính chất hóa học

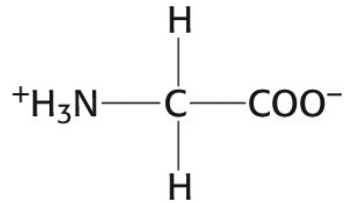
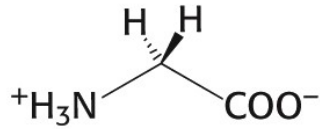
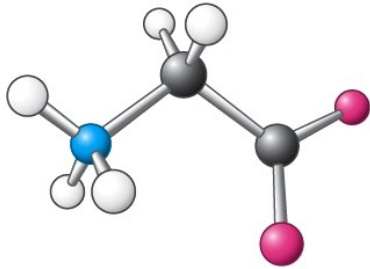
I. Tính acid - base

Phản ứng acid-base nội phân tử tạo thành ion lưỡng cực zwitterion (muối nội).

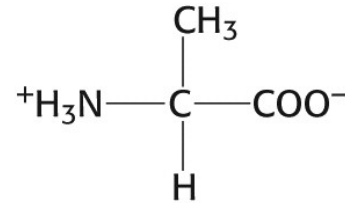
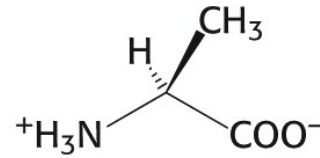
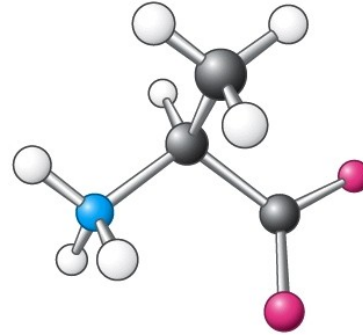
- Chất kết tinh có nhiệt độ nóng chảy cao.
- Không tan trong dung môi phân cực, tan trong nước.
- Dung dịch aminoacid trong nước có momen lưỡng cực cao.

Glycine
(Gly, G)

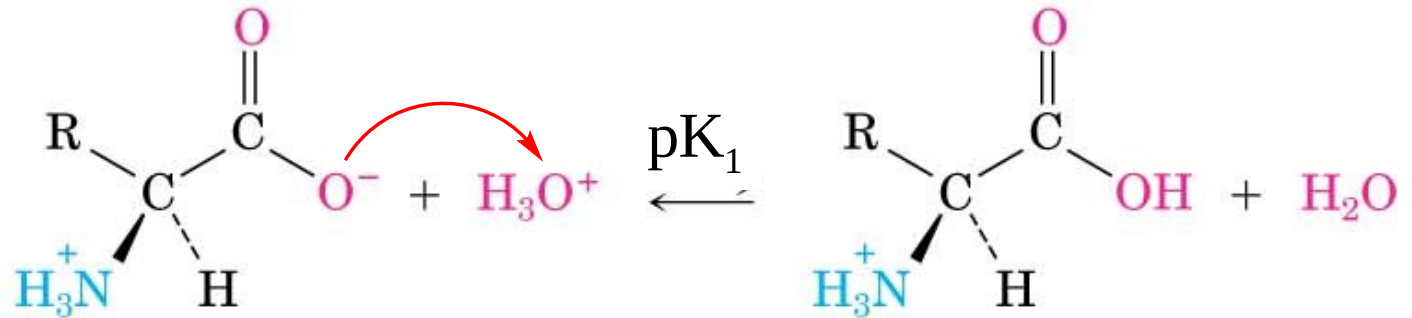
Glycine
(Gly, G)

Alanine
(Ala, A)

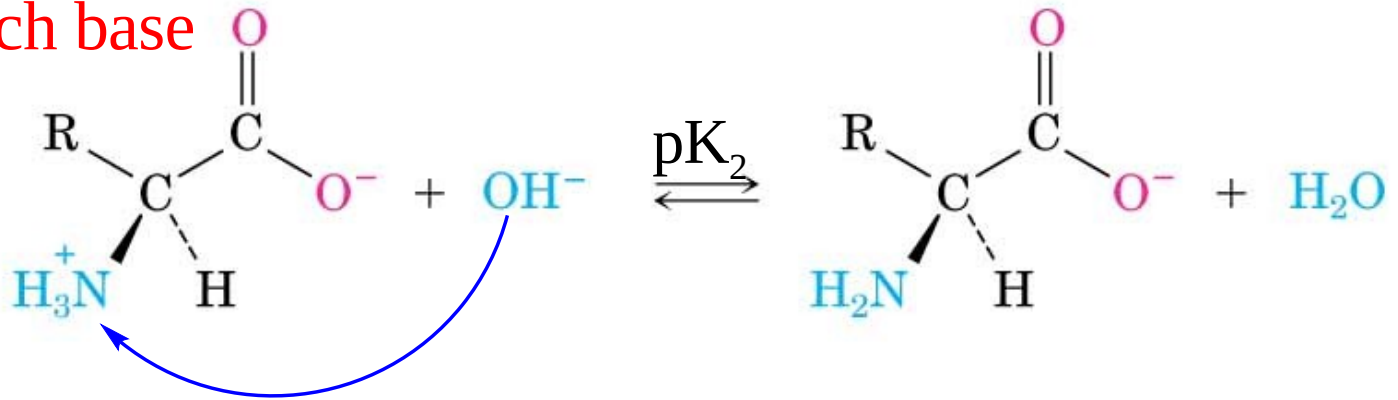

Alanine
(Ala, A)

Trong dung dịch acid

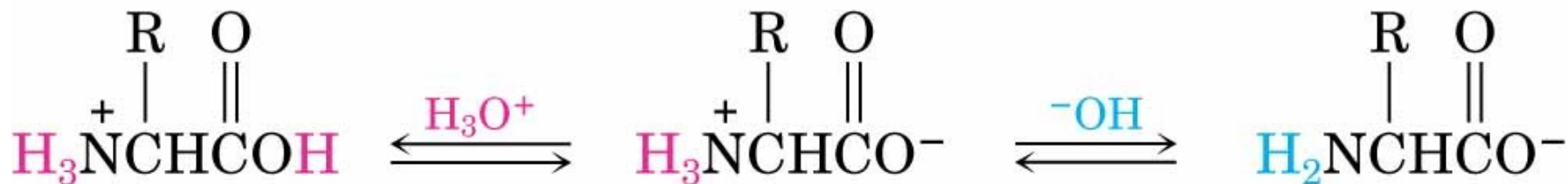

Trong dung dịch base

© 2004 Thomson/Brooks Cole

- Tại $\text{pH} < \text{pK}_{a1}$, aminoacid bị proton hoá tạo cation.
- Tại $\text{pH} > \text{pK}_{a2}$, aminoacid cho proton tạo anion.

pH thấp
Proton

pH cao
anion

Điểm đẳng điện

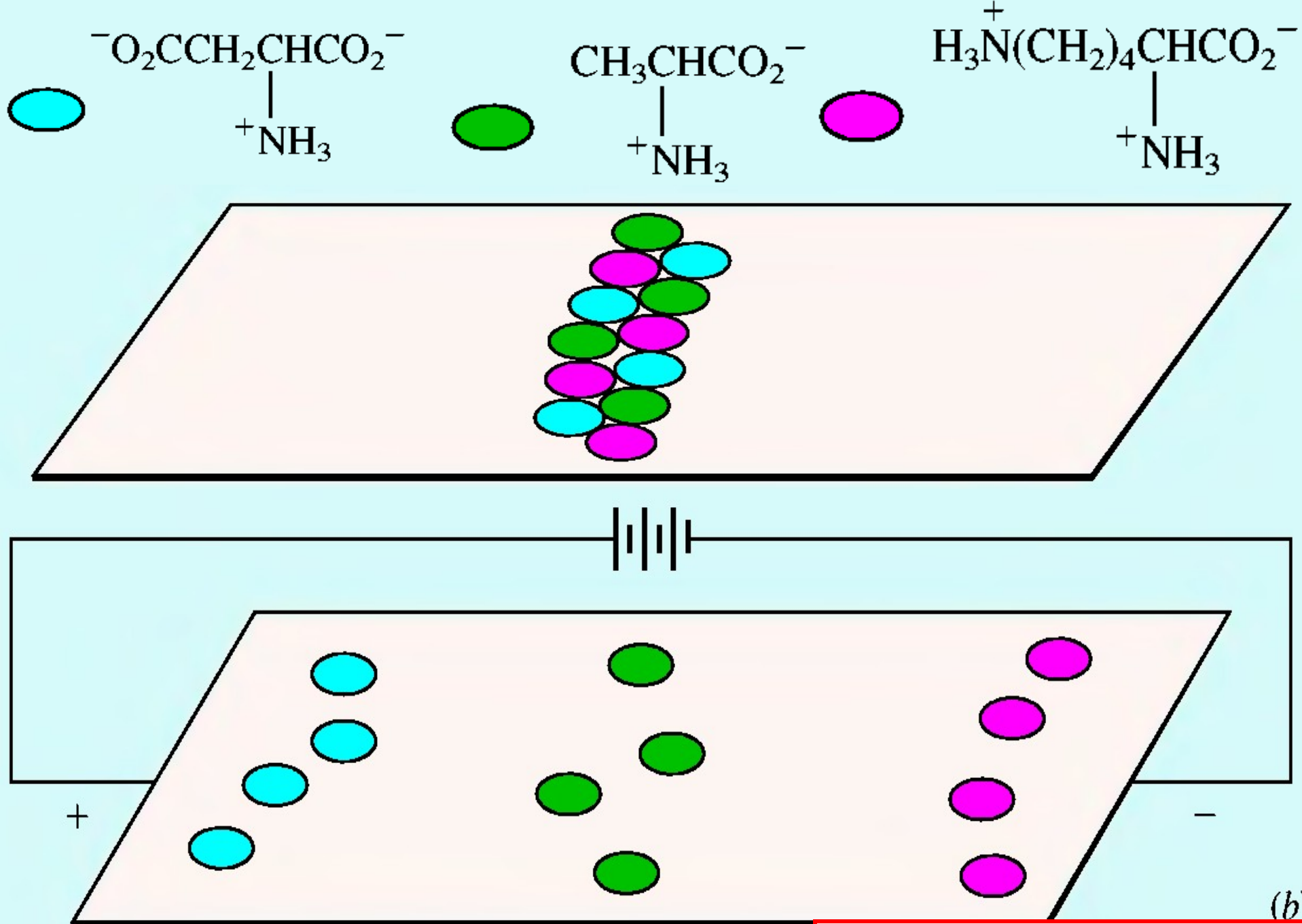
- Môi trường acid: anion COO^- (không phải NH_2) đóng vai trò base nhận proton H^+ .

- Môi trường base: cation amonium NH_3^+ (không phải $-\text{COOH}$) đóng vai trò acid cho proton H^+ .

- Điểm đẳng điện (pH_i): là giá trị pH mà tại đó nồng độ ion lưỡng cực là lớn nhất.

- Aa có mạch HC (mạch bên) là không ion hoá, có pI nằm trong khoảng 5-6
- Aa có mạch HC (mạch bên) là ion hoá, có tính acid, có pH_i nằm trong khoảng 3,2-3,5.
- Aa có mạch HC (mạch bên) là ion hoá, có tính base, có pH_i nằm trong khoảng 7,6-10,8

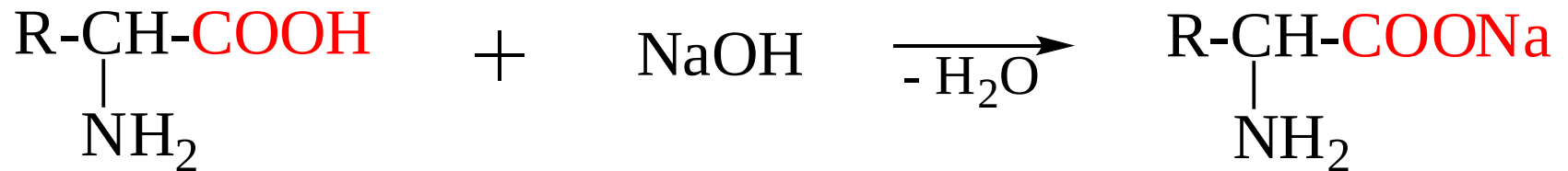
Ứng dụng: Sử dụng pH_i để tách các aa (phương pháp điện di).

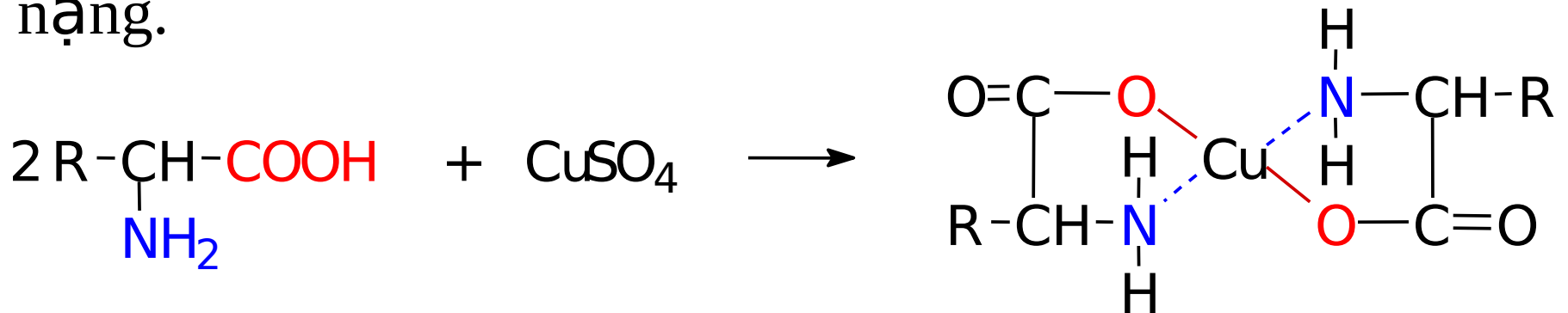
II. Tính chất của nhóm carboxyl

1. Phản ứng với base

- Tạo muối và nước

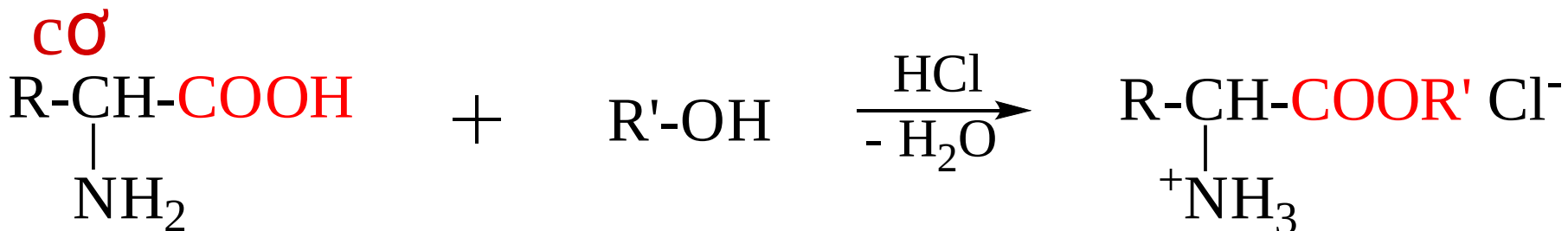

- Tạo muối phức nội với các cation kim loại nặng.

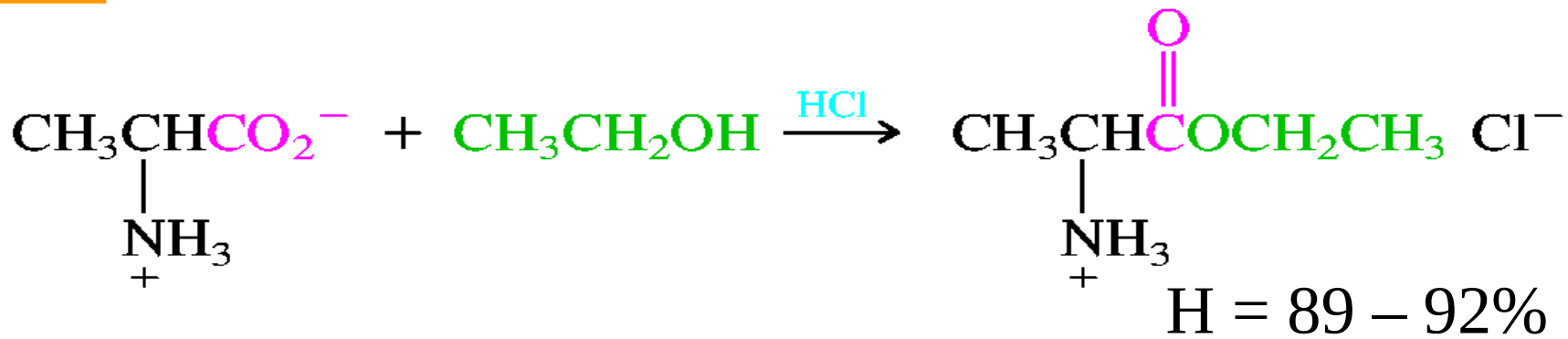

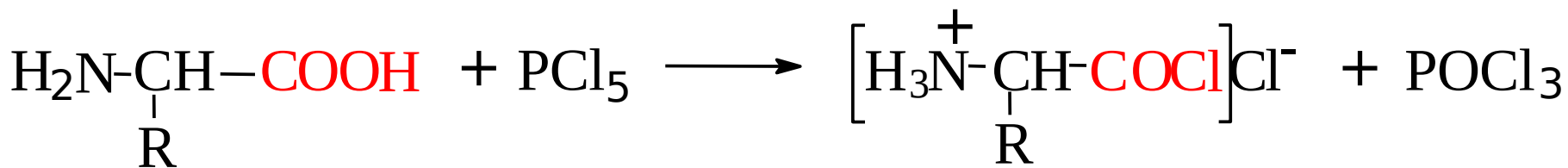
2. Phản ứng tạo ester, xúc tác acid vô cơ

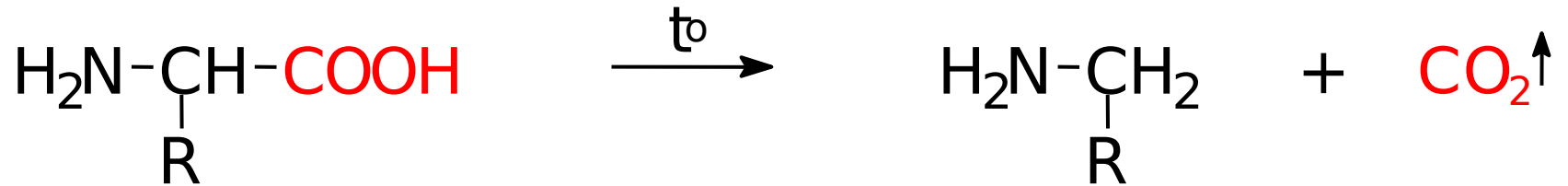
VD:

3. Phản ứng với PCl_5

4. Phản ứng loại nhóm CO₂

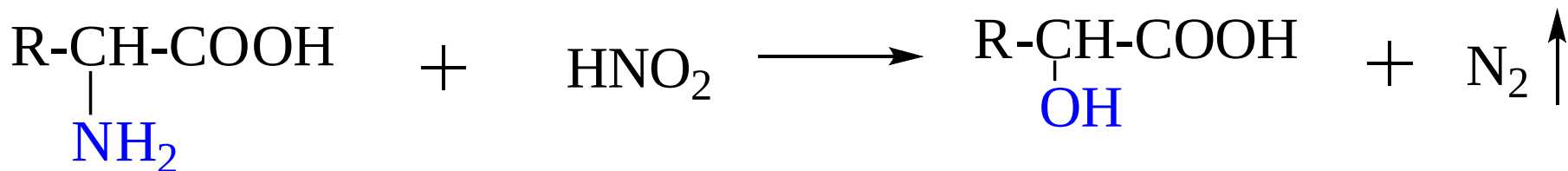
II. Tính chất của nhóm amino

1. Phản ứng với acid vô cơ

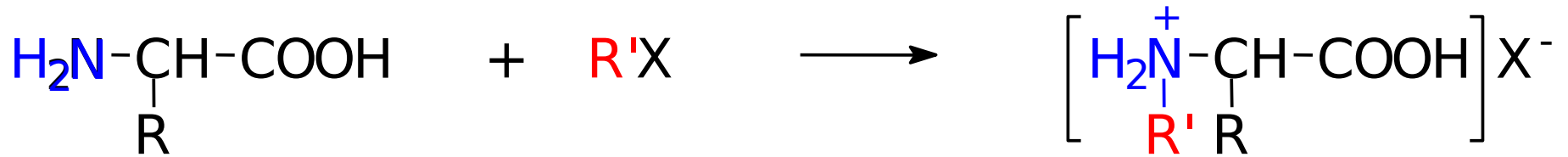
- Tạo muối với acid vô cơ thông thường

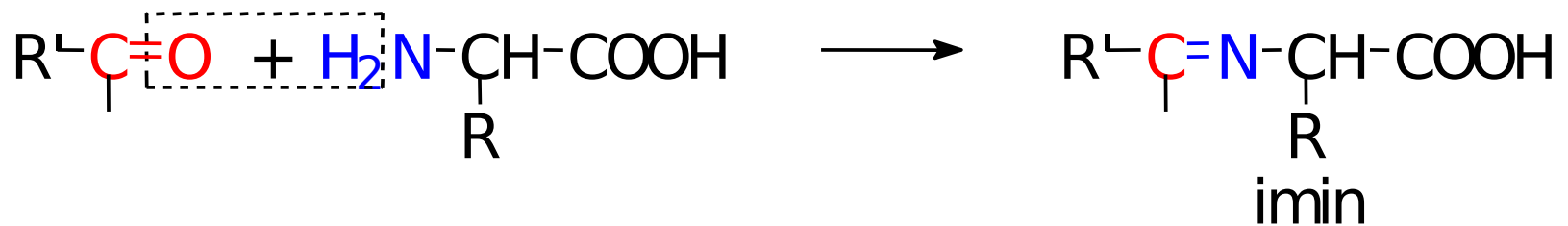
- Tạo hydroxy acid với acid HNO₂

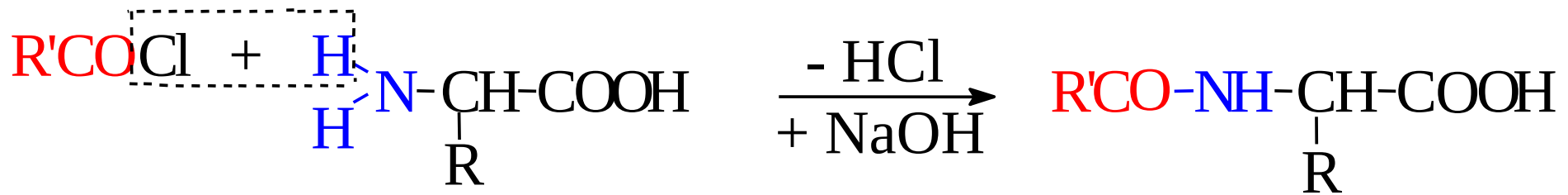
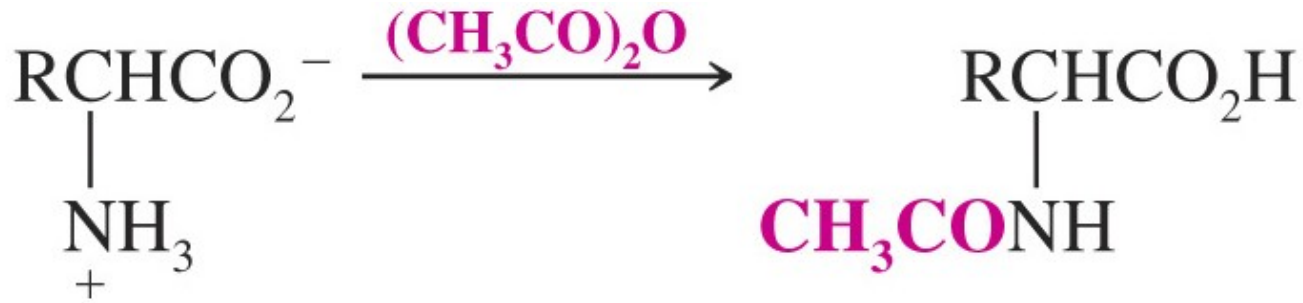
2. Phản ứng alkyl hóa.

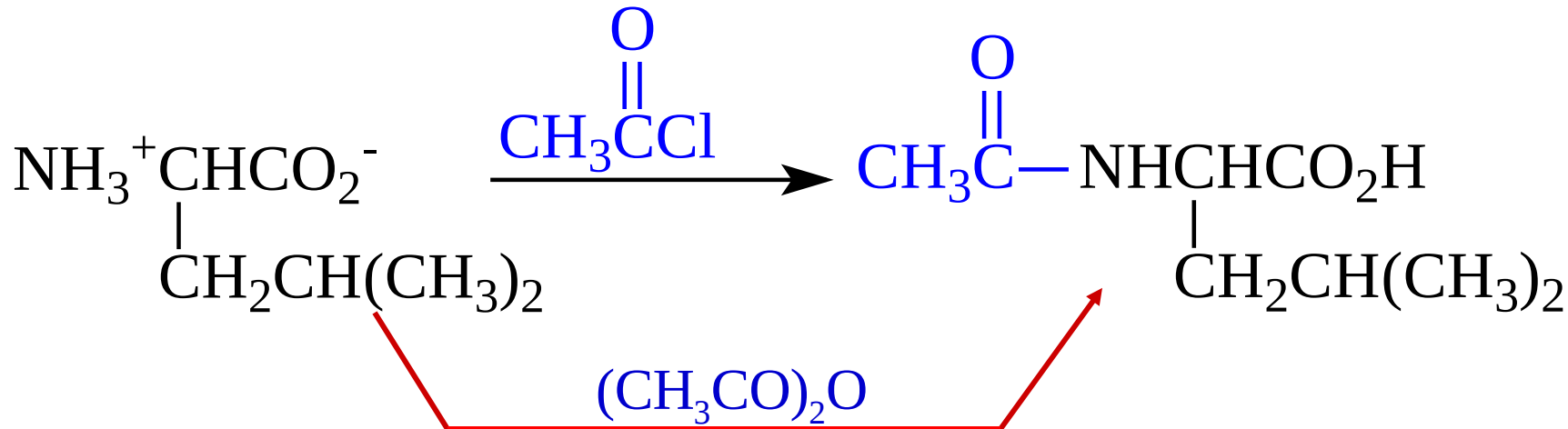
3. Phản ứng tạo imin

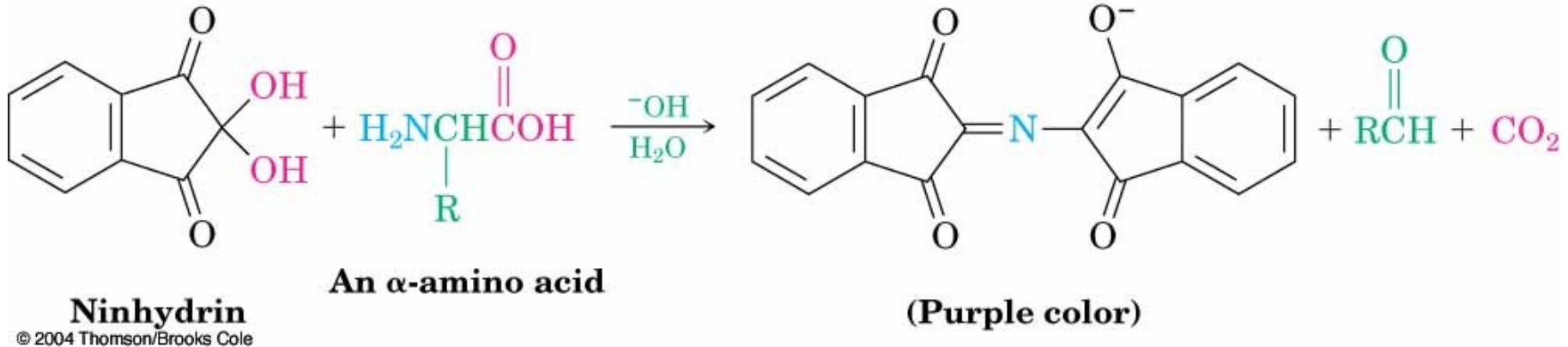
4. Phản ứng acyl hóa.

VD:

5. Phản ứng với Ninhydrin

co che pu Ninhidrin.ppt

$\lambda = 570 \text{ nm}$; Xanh tím

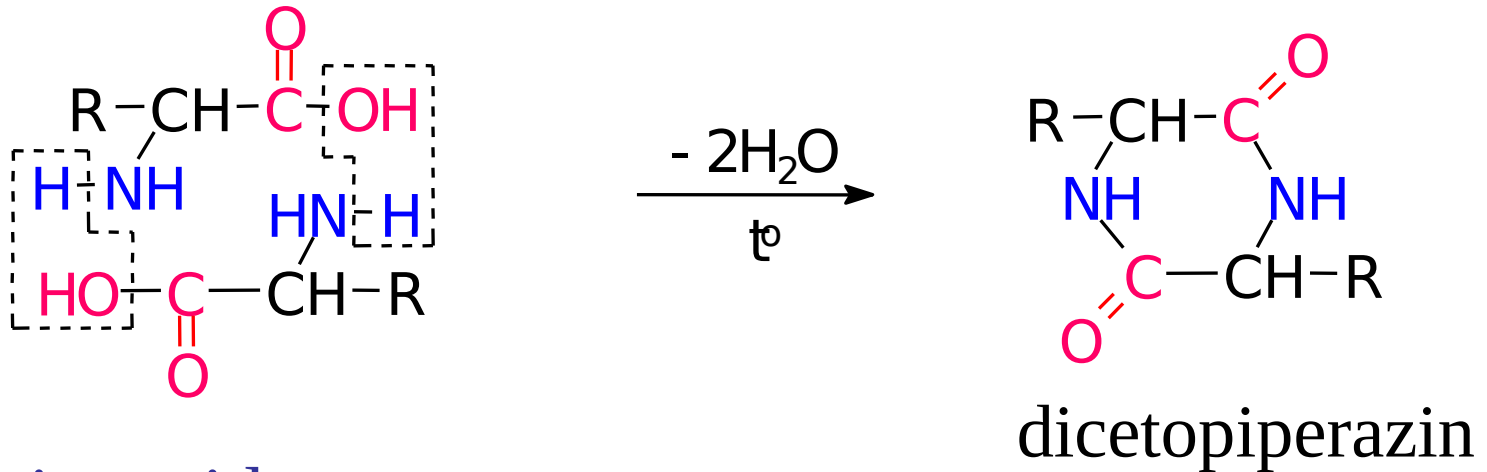
- A.a phản ứng với ninhydrin tạo phức màu xanh tím, còn gọi là màu tím Ruhemann, hấp thụ ánh sáng tại $\lambda = 570 \text{ nm}$. Riêng prolin cho màu vàng.

ƯD: Phản ứng ninhydrin được ưd để phát hiện vết vân tay người.

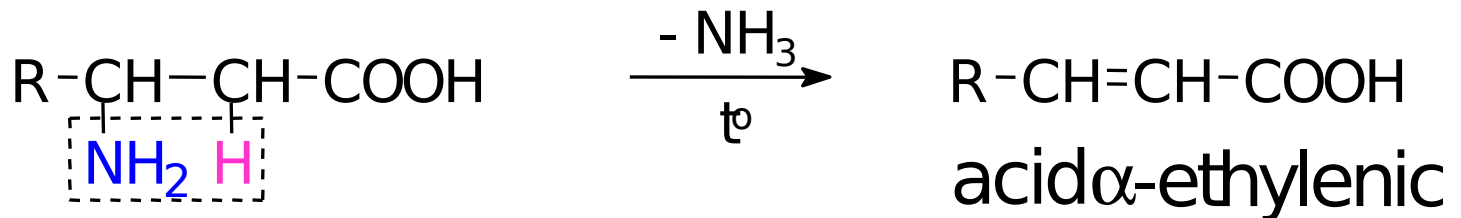
III. Phản ứng có sự tham gia của cả hai nhóm carboxyl và amino.

- Phản ứng đun nóng của các amino acid

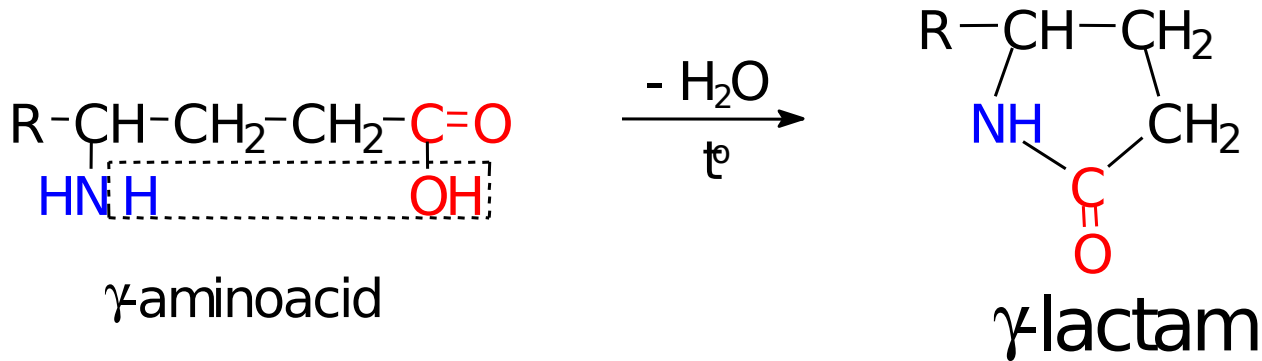
+) α -aminoacid

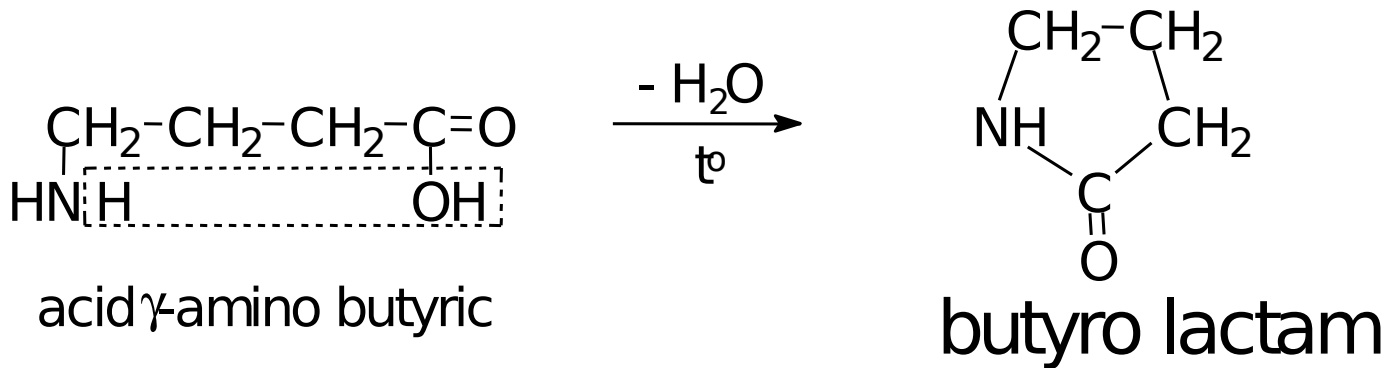
+) β -aminoacid

+) γ , δ , ω , ...-aminoacid

VD:

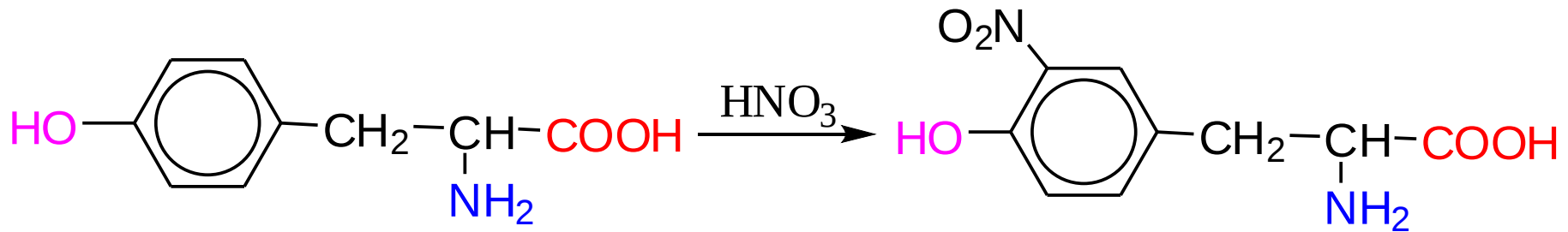
+) δ -aminoacid $\longrightarrow$ δ -lactam

+) ω -aminoacid $\longrightarrow$ ω -lactam

III. Các phản ứng đặc biệt của một số

1. A.a có chứa nhân aryl (nhân thơm, phản ứng Xantoprotein)

- Phản ứng của aminoacid chứa nhân aryl với HNO_3 đặc cho màu vàng do sự nitro hóa vòng benzen.

- Sản phẩm khi cho thêm kiềm vào chuyển thành màu da cam.

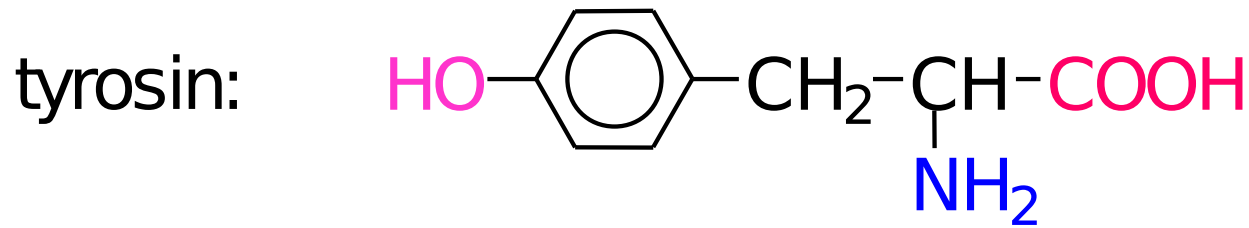
2. A.a có chứa lưu huỳnh

- Phản ứng của các aminoacid chứa lưu huỳnh với $\text{Pb}^{2+}/\text{OH}^-$ cho kết tủa PbS màu đen.

3. A.a có chứa nhân phenol (Phản ứng Milon)

- Phản ứng của aminoacid chứa nhân phenol với dung dịch HgNO_3 khi đun sôi trong hỗn hợp acid HNO_3 và HNO_2 cho kết tủa màu nâu đỏ.

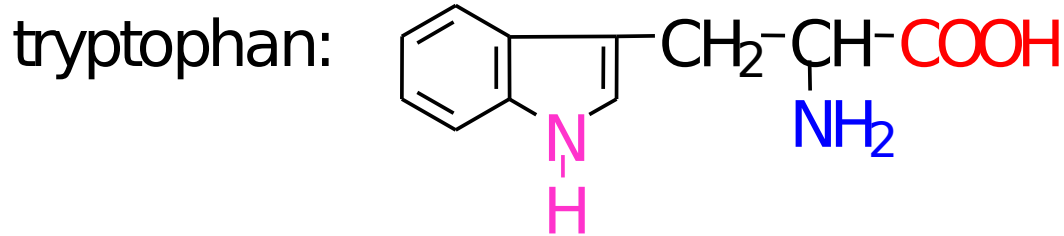
4. A.a có chứa vòng imidazol (Phản ứng Pauli)

- Acid diazobenzosulfonic phản ứng với aminoacid chứa vòng imidazol trong môi trường kiềm tạo hợp chất azo có màu đỏ anh đào.

5. A.a có chứa vòng indol (Phản ứng

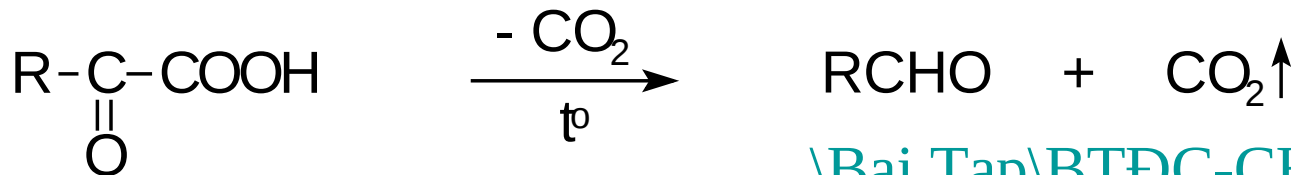
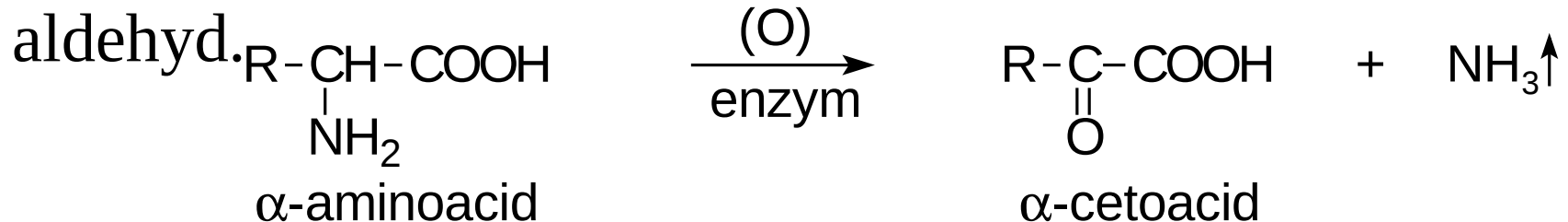
Roxenhen)

- Các aminoacid chứa vòng indol phản ứng với HCHO 0,1%, có mặt của HgSO₄ cho màu tím.

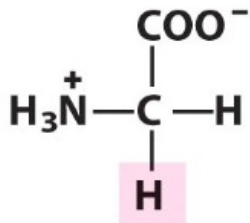
6. Phản ứng dưới tác dụng của men.

- Oxy hóa các a.a bằng tác nhân oxy hóa hoặc enzym tạo thành ceto acid. Sau đó cetoacid bị decarboxyl tạo thành

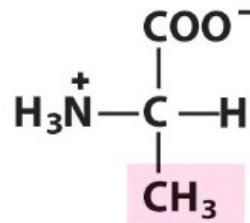

Amino acid trung tính

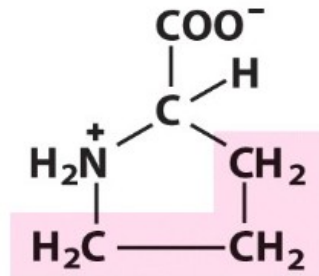
Acid amin không phân cực

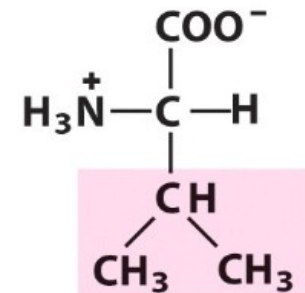
Glycine

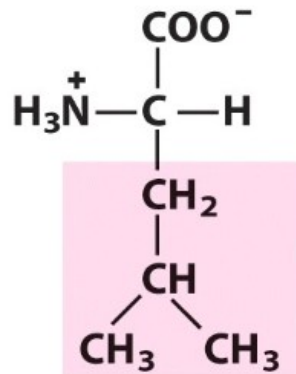
Alanine

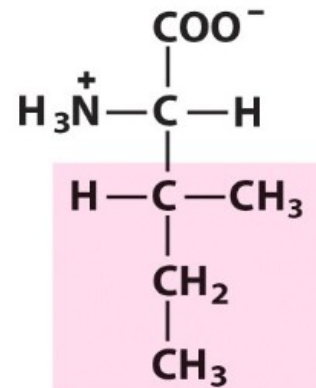
Proline

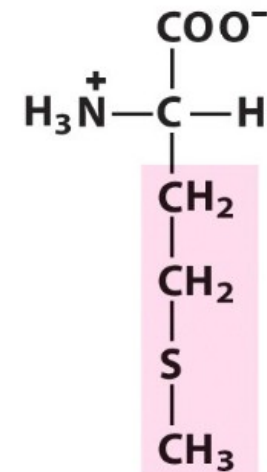
Valine

Leucine

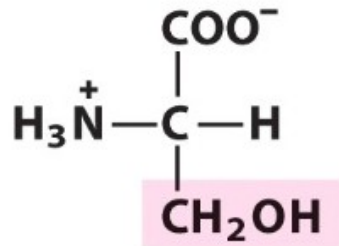
Isoleucine

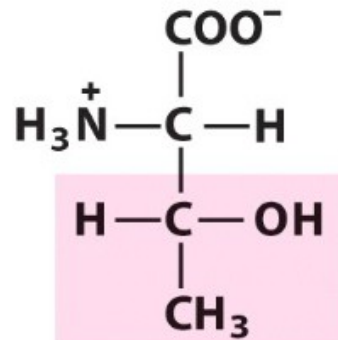
Methionine

Amino acid trung tính

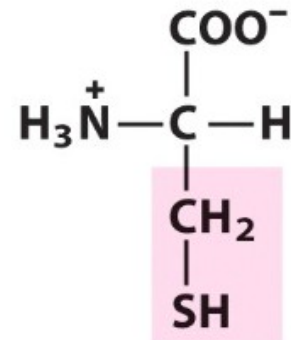
Amino acid phân cực

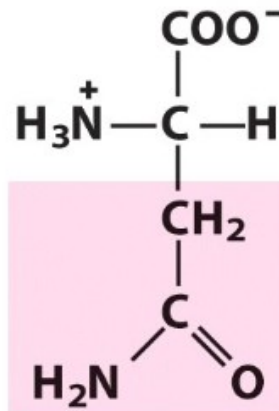
Serine

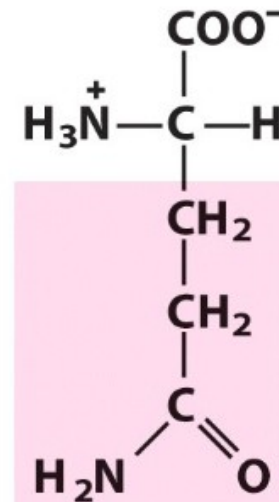
Threonine

Cysteine

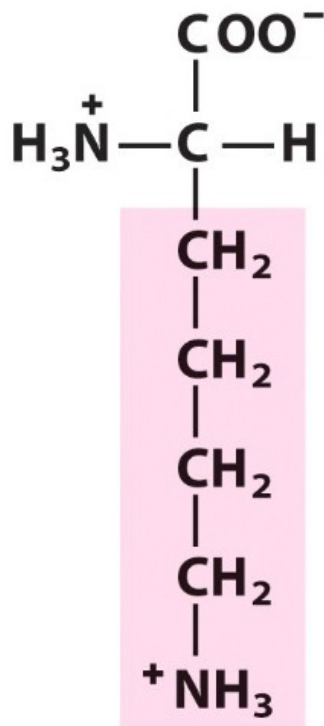
Asparagine

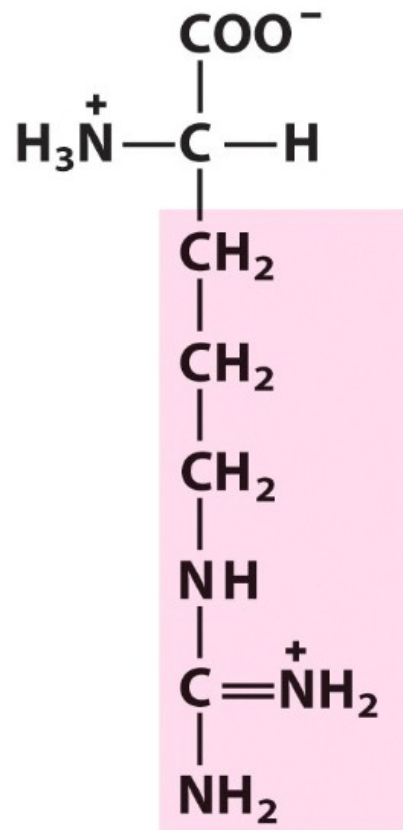
Glutamine

Amino acid mang điện tích dương

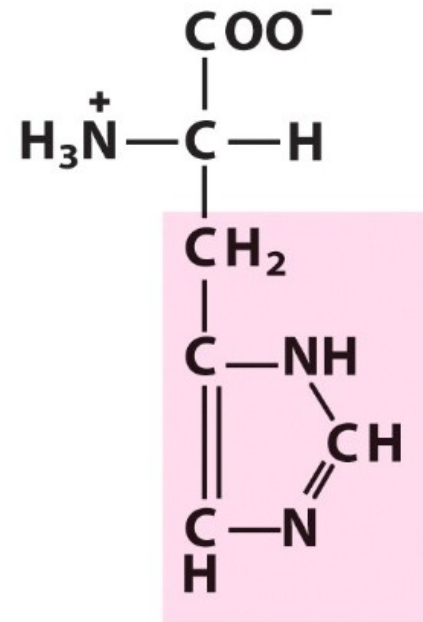
Amino acid có tính base

Lysine

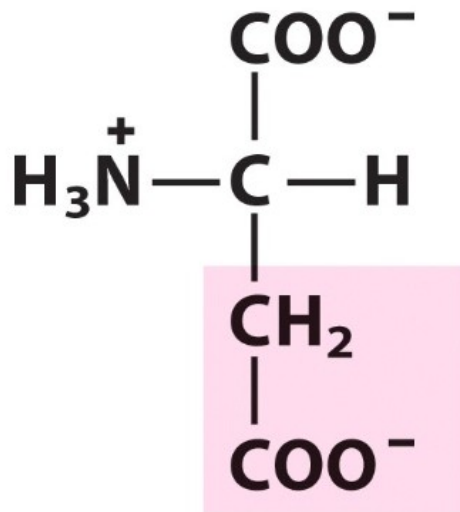
Arginine

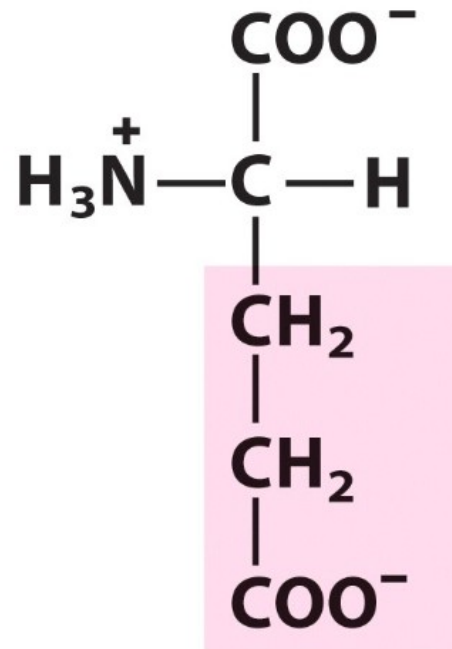
Histidine

Amino acid mang điện tích âm

Amino acid có tính acid

Aspartate

Glutamate

